

De Stad Limburg II

Piet Stockmans, Witte stad - detail

Piet Stockmans

HOE FIJN IS HET OM CREATIEF TE ZIJN

Hoe fijn is het om creatief te zijn,
met een eenvoudig materiaal als klei.
Ik werk er al mijn hele leven mee
en de nieuwe ideeën blijven komen.
Hoe schitterend is het dat ik mezelf
iedere dag
kan uitdrukken met dit witte goud,
het porselein.
Altijd
met dezelfde filosofie
van tastbaarheid en kwetsbaarheid.

Piet Stockmans

Piet Stockmans, Witte stad - detail

Piet Stockmans, Witte stad - detail

Piet Stockmans, Witte stad - detail

De Stad Limburg II

**Elke bergtop is bereikbaar.
Je moet wel blijven klimmen.**

De voorbije jaren nam ik meermaals de gelegenheid te baat om mijn mening te geven over de sociaal economische en maatschappelijke status van onze provincie. Over het groeipad, de kansen en opportuniteiten die er klaarliggen en de rol die het provinciebestuur zelf hierbij zou kunnen spelen.

Dit resulteerde onder meer in twee publicaties, “Stad Limburg” en “Behouden door verandering”. Deze laatste tekst was een beschouwing die toen (2012) voortliet op de mogelijke beslissing van de Vlaamse Regering om de provinciebesturen verder af te slanken en hun actieradius binnen bepaalde, vooral persoonsgebonden, beleidsdomeinen te beperken.

Ik pleitte toen om een proactieve houding aan te nemen en een transitietraject te starten waarbij men zou vertrekken van een andere rol en inhoud voor een hernieuwd provinciebestuur. Als bestuurlijke partner van – en kenniscentrum voor – de lokale besturen zou dit overheidsniveau kunnen uitgroeien tot een relevant

bestuur dat meebouwt aan de ontwikkeling van de regio én aan de versterking van de beleids- en bestuurskracht van de steden en gemeenten.

Toen en ook vandaag nog blijf ik er immers van overtuigd dat er meer dan voldoende potentieel aanwezig blijft binnen een vernieuwd provinciebestuur om straks, in een hertekend bestuurlijk landschap Vlaanderen, toch nog als “regiobe-stuur” een betekenisvolle rol te kunnen spelen.

Het kader waarbinnen zich deze nieuwe rol kan ontfouwen is dit van de “Stad Limburg”.

De publicatie die u nu leest, “Stad Limburg II” wil opnieuw wijzen op de kracht en het vermogen dat vervat zit in dit concept. Daarom is voor mij “Stad Limburg” geen theoretisch en abstract verhaal, maar het is een levend model waarop ideeën kunnen geënt worden en waarop mensen kunnen voortbouwen. Voor mij is het in elk geval zo dat meer stedelijkheid en betere samenwerking belangrijke dragers zullen zijn voor een succesvolle transitie. Denken in stedelijkheid kan bovendien nuttige antwoorden geven op essentiële vragen van morgen én kan ons daardoor een geweldige voorsprong geven op andere regio’s. Laat ons daarover nadenken en samen de keuzes maken die toekomstgericht zijn en zo Limburg stevig op koers zetten. Dit betekent niet met de rug naar elkaar, maar samen.

Dit betekent niet met de rug naar elkaar, maar samen.

De Stad Limburg brengt straks alles wat er in Limburg is of staat te gebeuren met elkaar in verbinding. In één verband dat de sleutel wordt van groei, vernieuwing en duurzame ontwikkeling en tegelijk de garantie vormt om personen, organisaties en bedrijven duurzaam te binden aan de regio.

In deze publicatie geef ik het forum aan dertien gastauteurs. Zij schrijven elk vanuit hun vakgebied of specifieke discipline een tekst over de idee “Stad Limburg”. Het zijn telkens persoonlijke werkstukken, gevoed door eigen inspiratie en verpakt in een zelfgekozen vorm. De bijdragen hebben niet de ambitie om een blauwdruk te zijn van wat de Stad Limburg is of kan betekenen. Integendeel, wel bieden zij een horizont aan waarop verder kan gebouwd worden. Minstens voeden zij de discussie en geven zo zuurstof aan het debat. Een debat dat wij de volgende maanden en jaren zullen moeten voeren. De stad heeft immers de toekomst en wij willen met onze regio die wissel op de toekomst niet missen. Toch?

Een twintiger in Limburg

Hanna Simons

Ik zag 25 jaar geleden het levenslicht in Hasselt, groeide op in Bilzen, werk in Genk en woon sinds een jaar in de hoofdstad van onze provincie. Pal in het centrum van de stad, aan de drempel van het stadhuis en omgeven door alternatieve winkelstraatjes met kleine handelaars en genoeg koffie-en wijnbars om elk weekend van het jaar op een andere locatie te kunnen vertoeven. Je hoort het al, ik loop nogal hoog op over onze provincie en dat zonder enig gevoel van schaamte of het overdadig omdraaien van mijn tong.

Toen ik in 2012 de universitaire schoolbanken verliet en de deur van mijn kot in Leuven achter me dicht trok, was het niet per se de bedoeling dat ik me in Limburg zou gaan vestigen. Je gaat nu eenmaal niet zomaar ergens wonen om een statement te maken. Een twintiger gaat wonen op de plaats waar ie werk en een leuke woning vindt. Zo ook ik, die op sollicitatiegesprekken ging in Brussel en Antwerpen, maar uiteindelijk koos voor een boeiende job in Genk. De eerste maanden voelde ik me precies waarvoor iedereen me gewaarschuwd had: opgesloten. Vanuit mijn ouderlijk huis in een petieterige deelgemeente van Bilzen elke dag, zonder rijbewijs, de oversteek maken naar Genk was – zacht uitgedrukt – uitdagend. Zonder bakker of slager, laat staan uitgaansmogelijkheden in de buurt, waren dat ook niet de meest bruisende maanden van mijn leven. Gelukkig vond ik niet veel later een pand in het centrum van de stad, met voldoende inspiratie en beleving in mijn achtertuin.

De combinatie van Hasselt en Genk, twee oh zo complementaire steden, weet mijn jonge geest perfect te voeden. In Hasselt zie je me in het weekend rondwalen in Z33, tapas eten bij Juan Luis, shoppen tussen de Aldestraat en de Dorpsstraat, koffie sippen bij King Kong en eindigen met een gin-tonic bij Exciteria. Gesprekken met creatieve leeftijdsgenoten krijg je er gratis en voor niets bij. In Genk ben ik het vaakst gelokaliseerd ter hoogte van C-mine, op een tentoonstelling in de imposante overblijfsels van de steenkoolmijn of iets verder in de Vennestraat, voor de multiculturele versmarkt of een pop-up in The Box. Ik mag dan klinken als een wandelende promotiespot, maar de lijst aan hotspots in mijn omgeving is echt eindeloos. Dan laat ik de combinatie met Nederlands-Limburg nog buiten beschouwing.

Dus, als leeftijdsgenoten me vragen “of er wel wat te beleven valt in Limburg”, weet ik niet eens waar te beginnen. Meestal verwijs ik ze door naar mijn blog, waar ik mijn ontmoetingen met hip Limburg elke dag vastleg. Ze verbazen zich oprecht over de manier waarop ik

openlijk en enthousiast vertel over waar ik woon, leef en werk. Daar wringt het schoentje volgens mij dan ook: stiekem zitten we allemaal wel opgezaald met een brandend Limburggevoel, maar het stigma van het “zielige economische kneusje” is zo immens, dat we het liever onder stoelen en banken steken dan het van de daken te schreeuwen. Je kent het verhaal vast van de vicieuze cirkel? Zolang jonge Limburgers zich niet als dusdanig durven te outen uit vrees dat ze nadien niet meer serieus genomen worden, zitten we met een danig probleem.

Heeft het dan allemaal met “branding” te maken? Zo gemakkelijk is het natuurlijk niet. Ik woon in de eerste plaats in Limburg omdat ik hier werk en een toffe woning heb gevonden. De verbinding Hasselt-Genk is perfect doenbaar, zowel met de wagen als met het openbaar vervoer. Dat is eerder een uitzondering dan de regel. Zo ging ik tijdens mijn sollicitatieronde ook op gesprek bij een bedrijf in Tessenderlo en eentje in Maasmechelen. Dat verhaal is heel wat minder rooskleurig. Niet dat er daar helemaal niets te beleven valt, maar in Limburg moet je combinaties kunnen maken en dan zijn gemakkelijke verbindingen echt wel een noodzaak. Daarom is niet enkel het “branden” van de provincie belangrijk om twintigers aan te trekken en hier te houden, maar ook samenwerking tussen de verschillende steden zodat er combinaties kunnen gemaakt worden die aantrekkelijk zijn voor jongeren.

Want eens die jonge marketeer, grafisch designer, IT’er, communicatiespecialist, ... zich in de hippe en creatieve kringen in Limburg beweegt, zal hij er van verstelt staan hoe inspirerend, maar ook hoe gemoedelijk de sfeer hier is. Want waar we aan narcisme soms een aanzienlijk tekort hebben, is er aan warmte te over. Meer dan op andere plaatsen is er animo om samen dingen te doen, om dwarsverbanden te smeden en om elkaars contacten met elkaar te delen. Achter elke handelszaak en bedrijfje waar ik wekelijks passeer, gaat een Limburger schuil met een verhaal, die ook goesting heeft om dat te vertellen en te delen. Mensen die geloven in wat ze doen en zich net als ikzelf goed voelen in de omgeving waar ze dat doen. Bovendien is Limburg momenteel nog op heel wat vlakken onontgonnen terrein en zijn Limburgers erg nieuwsgierig naar de creatieve ideeën die in hun omgeving ontpoppen. Neem eender welk hip concept in Limburg, waar ze in Antwerpen, Gent of Brussel onder het mom “been there, done that” hun neus voor ophalen, is het ongetwijfeld hier nog een schot in de roos. “Slow” als een opportuniteit, in plaats van een struikelblok.

De dag dat mijn omgeving me niet meer voldoende boeit of niet meer voldoende stimuleert om mijn ding te doen, pak ik mijn biezen en ben ik weg. Die dag is nog niet aangebroken en er bloeit en groeit zoveel, dat het ongetwijfeld nog een tijdje zal duren voor ik mijn vizier verleg.

**Samenwerking
tussen de
verschillende
steden.**

**De combinatie
van Hasselt en
Genk, twee oh zo
complementaire
steden, weet
mijn jonge
geest perfect
te voeden.**

Limburg moet een welvarende regio zijn en blijven

Wij staan voor immense uitdagingen. De moeilijke financiële situatie van de overheid en van onze lokale besturen in het bijzonder, de stijgende werkloosheid en de zogenaamde “dreiging van een krimp” die “sluipend” delen van Limburg treft, vragen een collectieve, integrale en een slimme aanpak.

Ik moet niet uitweiden over de eerste twee vaststellingen. Het is genoegzaam gekend dat de werkloosheid in onze regio nog steeds het zorgenkind nummer één is. Zeker als straks minstens 5 000 extra mensen, bij de effectieve sluiting van Ford, op zoek gaan naar werk, wordt de druk op de arbeidsmarkt zeer groot. In absolute aantallen telden wij eind september 34 517 werkzoekenden, ingeschreven bij de VDAB. De werkloosheidsgraad bedraagt 8,66 %. Ter vergelijking: in Vlaanderen bedraagt de werkloosheidsgraad 8,14 %. Nog zorgwekkender is het feit dat in bepaalde delen van de provincie de werkloosheid zich manifester laat voelen en boven het provinciale gemiddelde uitschiet. In het Maasland piekt de werkloosheidsgraad naar 10,31 %. De analyse op gemeentelijk vlak leert ons dat 3 gemeenten, met name Genk, Houthalen-Helchteren en Maasmechelen een hogere werkloosheidsgraad kennen dan het Limburgse gemiddelde. En dit zijn de cijfers van vandaag, de impact van de effectieve sluiting van Ford nog niet meegeteld.

Ook over de financiële toestand van onze overheden moet ik in dit bestek niets meer toelichten. De rapporten hierover zijn weinig rooskleurig.

Jonge mensen, waarschijnlijk vooral hoogopgeleiden, trekken weg uit onze provincie. De cijfers bewijzen dit – jaar op jaar – zwart op wit. (cijfertabel zie pagina 70) Samen met de oprukkende vergrijzing dreigt in tal van gemeenten een krimp-scenario, zoals bij onze noorderburen nu al fysiek is vast te stellen. Deze “krimp” leidt niet alleen tot ontvolking, maar neemt ook stilaan alle vitale onderdelen en voorzieningen weg die een gemeenschap nodig heeft om te kunnen functioneren. Dit geeft op zich dan weer aanleiding tot een verdere leegloop.

Wij mogen daarom niet langer “in een staat van ontkenning leven” en collectief de “sluipende neergang” van onze regio zomaar aanvaarden. Noch mogen wij de andere kant op kijken en hopen dat de anderen het voor ons zullen oplossen. Ook

al is de vermoeidheid in tal van instellingen en organisaties zichtbaar aanwezig, het is nu niet het moment om op te geven.

De Stad Limburg kan ons helpen met het geven van antwoorden. Door meer samenwerking en meer stedelijkheid te introduceren kunnen wij samen slagen.

De Stad Limburg is daarom ook vooral een pleidooi voor meer stedelijkheid en betere samenwerking. Meer stedelijkheid betekent meer stedelijke sfeer, meer samenhang en meer verbondenheid. Een regio met andere woorden waar straks ook nog jonge mensen willen (blijven) wonen, een regio met een “cultureel” verhaal, met een sterke sociale cohesie en met een stevig (internationaal) imago. Een regio bovendien met een uitstekende en gevarieerde mobiliteit, met innoverende netwerken en hoogwaardige kennis- en onderwijsinstellingen.

Een regio ook die steunt op meer en betere samenwerking, sterkere synergieën en betere interactie tussen de verschillende maatschappelijke domeinen en sectoren, maar eveneens tussen alle bestuurlijke partners.

Naast gastvrij, genereus, groen en gezellig zal de regio evenzo moeten uitblinken in innovatie, vernieuwing en levenskwaliteit. Tot in elke vezel.

Het imago van onze provincie, onze regio, zal dus meer moeten zijn dan wat het vandaag al is. Naast gastvrij, genereus, groen en gezellig zal de regio evenzo moeten uitblinken in innovatie, vernieuwing en levenskwaliteit tot in elke vezel.

Meer samenwerking

In een geglobaliseerde wereld is een sterk regionaal netwerk van het allergrootste belang. Willen wij als regio zowel in Vlaanderen als in de wereld, een betekenisvolle rol spelen, dan zullen wij een strategische visie moeten uittekenen om daarop ons toekomstgericht beleid te enten.

Op alle vlakken en binnen alle domeinen zullen wij resoluut moeten kiezen voor samenwerking. Voor krachtenbundeling en clustervorming.

Dat geldt ook op bestuurlijk vlak, met uitbreiding naar de politie- en brandweergebieden, maar evengoed met de sociale partners en de rest van het sociaaleconomische middenveld. Straks misschien ook rechtstreeks met de burgers.

Zowel binnen de politiezones als bij de brandweer groeit de overtuiging dat door intensiever samen te werken men een betere en daadkrachtigere dienstverlening kan aanbieden. Door samen te werken, versterken politie en brandweer niet alleen hun slagkracht, maar kan er ook beter geanticipeerd worden op nieuwe fenomenen en het alsmear complexere takenpakket waarmee politie en brandweer geconfronteerd worden. Daarenboven werkt schaalvergroting een eenvormige aanpak in de hand en heeft dit ook een impact op het rendement van zowel politie- als brandweerdiensten.

De studie “Schaalvergroting van de Limburgse politiezones: maatwerk” die professor Brice De Ruyver in 2013 in opdracht van de gouverneur opmaakte, zette de mogelijke opties voor samenwerking en eventuele fusies op een rijtje. Een studie die inspirerend werkte. In 2014 werd de fusie tussen de meergemeentezone Gaoz en de zone Houthalen-Helchteren bekrachtigd. Dit is, na LaMa (Lanaken-Maasmechelen) reeds de 2de fusie in Limburg. Ook de politiezones Hazodi en West-Limburg hebben verregaande plannen voor een fusie. Hazodi heeft daarenboven een samenwerkingsverband met de zone Borgloon. Ook elders in Limburg wordt er in alle stilte en rust gewerkt aan samenwerkingsverbanden. Stilaan groeit het besef dat intensiever samenwerken noodzakelijk is en dat zowel de politiekorpsen als de Limburger hier beter van wordt.

Eenzelfde beweging zien we bij de brandweer. Vanaf januari 2015 gaat de brandweershervorming in voege. Limburg telt vanaf dan nog 3 hulpverleningszones. Gezamenlijke oefeningen, gezamenlijke aankopen, centralisatie van diensten zoals preventie, personeel, oproepsysteem, een eenvormig statuut, enzovoort, zijn slechts enkele voorbeelden die aantonen dat duurzaam samenwerken echt werkt.

Dat betekent eerst en vooral dat de traditie van samenwerking die wij vroeger kenden en die zo kenmerkend was voor onze regio, opnieuw moet aangesterkt worden. De korte communicatie- en beslissingslijnen, die het algemeen “Limburgs” belang telkens als objectief vooropstelden, moeten terug hersteld worden.

Als overheid moeten wij zelf opnieuw zwaar inzetten op de (inter)bestuurlijke samenwerking. Het is onder meer hier dat de nieuwe rol van het provinciebestuur gestalte kan krijgen. Gemeenten begeleiden in de verschillende modellen van samenwerking. Hen bovendien leren inzien dat samenwerken loont. Dat gebruikmaken van elkaars sterktes hen zelf ook sterker maakt. Meer efficiëntie, kostenbewust handelen, maar ook modernisering en vernieuwing zijn resultaten van goede samenwerking en creëren meerwaarde, ook voor de lokale gemeenschap.

Maar niet alleen is dit een motief, het zal ook nodig zijn. De krappe financiële middelen en de eerder beperkte bestuurskracht van de meeste kleine gemeenten noodzaakt een bundeling van krachten en legitimeert opschaling en samenwerking. Enkel door samenwerking zullen wij er bovendien in slagen om oplossingen te vinden voor de uitdagingen waar Limburg voor staat en zo te investeren in de toekomst van de Stad Limburg.

Zo wil ik als gouverneur – binnen mijn mandaat van de Vlaamse Regering – zelf het initiatief nemen om de burgemeesters samen te brengen met het oog op het zoeken naar optimale samenwerkingsmogelijkheden. Ik wil hen samenbrengen in werkbare clusters of binnen de bestaande kantonnale afbakening, telkens afhankelijk van het thema. Het gaat hier dan om een beperkt aantal buurgemeenten die we bij elkaar brengen om samenwerkingen op operationeel vlak op te zetten om zo, door schaaloptimalisatie, efficiëntiewinsten te realiseren. Door meer intensieve samenwerking tussen gemeente en OCMW, door directe concrete samenwerking met de buurgemeenten kunnen efficiëntiewinsten geboekt worden en kan de dienstverlening verbeteren. Door samen te werken kan men doen aan kennisdeling en kan men expertise aantrekken die men als gemeente niet alleen kan opbouwen.

Wij willen in dit traject wel benadrukken dat in de op te zetten samenwerkingen steeds de autonomie en het principe van vrijwilligheid (maar geen vrijblijvendheid!) van ieder deelnemend bestuur moeten gewaarborgd zijn. Het is van belang dat samenwerking “bottom -up” groeit met een duidelijke keuze voor thematische clustering en organische samenwerking waarbij niet van bovenuit een uniforme

regiovorming wordt opgelegd. Wij zijn geen voorstander van vaste geografisch vastgelegde samenwerkingsverbanden, maar eerder van “openstreekmodellen” waarbij de gemeenten de vrijheid hebben om hun partner te kiezen naargelang de aard van de samenwerking.

Immers, waar voor het uitvoeren van operationele taken geografische nabijheid noodzakelijk is, is voor samenwerking op beleidsvoorbereidend en instrumenteel vlak (uitwerken gezamenlijke methodiek) deze fysieke nabijheid niet vereist. Zeker voor de beleidsvoorbereidende opdracht is de gelijk(w)aardigheid van de samenwerkende besturen (naar problematieken, grootte, visie, ...) belangrijker.

G10

Ook ligt het in mijn bedoeling om bij regelmaat de G10 (*) samen te brengen (* 10 grootste gemeenten van meer dan 30 000 inwoners) om samen te werken rond regio-opbouw en regio-ontwikkeling. In deze structurele contacten kunnen ook LRM, Nuhma en Infrac, elk vanuit hun sterktes en competenties, betrokken worden. De mogelijkheden tot oprichting van nieuwe intercommunales zal zeker op de agenda staan.

Wil men tenslotte het debat van de verhoging van de bestuurskracht niet laten verschrallen tot enkel een discussie van schaal en efficiëntie, dan is het zaak om zeker ook de beleidsmatige aspecten die te maken hebben met regio-opbouw mee in het vizier te nemen.

Samenwerking draagt immers bij om regionale, bovenlokale vraagstukken aan te pakken. Deze strategische samenwerking draagt bij om de uitdagingen waarvoor de provincie Limburg staat, het hoofd te kunnen bieden. Naast economische, ruimtelijke orderings-, mobiliteits- en infrastructurele keuzes en maatregelen gaat het hier ook (en misschien vooral) om de onderwijsproblematiek en de consolidatie en verdere uitbouw van de Limburgse culturele instellingen.

Zo zou men een strategische agenda “Stad Limburg” kunnen opstellen die fungeert als een interactief werkplatform dat in overleg met de gemeenten, maar ook met het bedrijfsleven, sociale partners en onderwijsinstellingen tot stand komt. Het uitwerken van een gezamenlijk investeringsprogramma voor de realisatie van die gemeenschappelijke bovenlokale acties, waaraan alle gemeenten en andere relevante partners bijdragen, kan een essentieel element vormen in de vertaling van de regiovisie naar de effectieve uitvoering.

Voor de effectieve realisatie van deze strategische samenwerking zal er wel de bereidheid moeten zijn om enerzijds uit te stijgen boven het zuivere lokale belang en anderzijds ontvankelijk te zijn voor het inzicht dat deze strategische samenwerking om regionale ambities te realiseren uiteindelijk versterkend zal werken ook voor het individuele lokale bestuur.

Voor Limburg zullen we dus een methodiek moeten vinden waarmee we de samenhang tussen de Limburgse gemeenten kunnen verhogen. Een structuur waarin grensoverschrijdende uitdagingen en problemen besproken kunnen worden en waar ook beslissingen kunnen genomen worden.

Dat we hierbij moeten vertrekken van een ander provinciebestuur, noem het regiobestuur, met een hernieuwde rol en inhoud is evident. Als bestuurlijke partner en kenniscentrum van de lokale besturen kan dit bestuur uitgroeien tot een relevant regiobestuur “Stad Limburg” dat meebouwt aan de ontwikkeling van de regio en aan de versterking van de bestuurs- en beleidskracht van de Limburgse steden en gemeenten.

Meer stedelijkheid

Om meer stedelijkheid te brengen in onze regio én om de “Stad Limburg” effectief op de rails te krijgen, moet er een krachtinspanning geleverd worden binnen een aantal sleutelsectoren en - domeinen. Er bestaat immers geen blauwdruk van wat de “Stad Limburg” moet zijn.

Duurzame en slimme verstedelijking vraagt een coherente en geïntegreerde aanpak over alle domeinen heen. Dit beleid noemen we “inclusief” en speelt zich af zowel op het vlak van mobiliteit (multimodaal), sociale cohesie (samenlevingsopbouw, betaalbaar wonen, ...), milieu (water, energie, natuur), cultuur (podiumkunsten, musea, sport, toerisme, ...) etc. Deze transitie, steunend op een economische, ecologische en sociale vernieuwing vraagt een instrumentarium dat kiest voor een collectief belang in plaats van individueel belang én voor vernieuwende samenwerking die leidt tot meer samenhang. Dit alles zal goed vertaald moeten worden in een kwalitatieve toekomstgerichte ruimtelijke ordening die durft breken met tradities en integrale oplossingen aanreikt die Limburg in zijn stadsambities versterkt.

“Frankrijk zelf was als een gigantische stad waarin ieder district zijn eigen specialiteit had.”

Uit: Graham Robb, “De ontdekking van Frankrijk”- p. 172

STAD LIMBURG, denken over een stedelijk model

Peter Bongaerts

Metropolis is de “moederstad”, de kernstad waarrond zich kleinere kernen verzamelen, als planeten rond de zon. Samen kunnen ze een stadsgewest vormen, zoals Gent en Antwerpen. Maar Limburg heeft die kernstad niet. Zelfs de bipool Hasselt-Genk, die in het Structuurplan Vlaanderen naarvoor werd geschoven om in Vlaanderen en in de Euregio toch een stad van enige omvang en betekenis te vormen, blijft dunnetjes. Moeten we dat erg vinden? Neen, niet als we op een andere manier over stad en stedelijkheid denken en er ook een nieuw stedelijk model voor durven voorstellen: STAD LIMBURG. Het is geen metropool maar een metroregio.

De geschiedenis van Vlaanderen is een geschiedenis van steden. Maar Limburg heeft een andere ontwikkeling doorgemaakt. De eerste grote industrialisatie in de 19de eeuw is aan de provincie voorbijgegaan. Steden zijn hier niet uitgebreid met een enorme periferie van fabrieken, opslagplaatsen en kleine bedrijfjes, met daartussen troosteloze bouwblokken en straten of beluiken met rijwoningen voor arbeiders.

De mijnindustrie die slechts vanaf 1901 tot stand kwam, nam Limburg mee in de voorspoedige economische ontwikkeling die België toen doormaakte. De mijnen vestigden zich op de zogenaamde woeste gronden, de gemeenschappelijke gronden waar boeren tot dan toe heideplagen afstaken en hun schapen lieten grazen. De mijnen namen veel plaats in, met nieuwe en representatieve gebouwen voor de hoofdzetels, de extractiegebouwen met de hoge schachtbokken, de wasserij- en zeefinstallaties en tientallen hectaren voor houtopslag, terrils en spoorwegemplacements. Dat alles werd als een gigantische machine aan elkaar gehangen met spoorwegen en kanalen. Met daarbovenop de bossen voor mijnhout en de cités, werd het Midden-Limburgse landschap volledig ingezet voor productiviteit. Het landschap zelf werd een machine.

Voor de arbeiders werden naar de progressieve trend van die tijd tuinvijken gebouwd; “gezond wonen in het

groen”, een adagio dat van dan af toonaangevend werd voor de woonwensen van de Limburgers.

Een LISO¹-onderzoek uit de jaren '80 toont aan dat zowat alle ondervraagde Noord-Limburgse jongeren met bouwplannen de voorkeur geven aan een alleenstaande woning in een zogenaamde open bebouwing. De gewestplannen vertaalden deze woonwensen in eideloze rode linten, die vandaag tot op het laatste perceel worden ingevuld. De lintbebouwing en verkavelingen hebben van veel delen van Limburg en vooral van Midden-Limburg, één groot gebied met verspreide bebouwing gemaakt, die als een nevel over het landschap glijdt. Een kluwen van straten, wegen en woningen, duur aan infrastructuur en onmogelijk om een performant openbaar vervoer uit te bouwen. Niet zo verwonderlijk dat het gemiddelde aantal auto's in Limburg hoger ligt dan in Vlaanderen. (2012: Vl. 511 auto's per 1000 inw. – L. 524 auto's per 1000 inw.)

Steden worden steeds meer gigantische netwerken, die verder reiken dan de oorspronkelijke stad.

De steden blijven relatief klein, maar zijn wel nog steeds het centrum van voorzieningen. De baanwinkconcentraties niet te na gesproken, hebben de steden nog steeds de grootste concentratie aan handelszaken, met daarnaast een dienstenaanbod, cultuur, scholen, sport en werkgelegenheid allerhande. Het openbare leven blijft zich afspelen in de steden en in de nabijheid van grotere woonconcentraties die een interessant en veelzijdig voorzieningenaanbod hebben.

Dit geeft een wat afwijkende wooncultuur. De Limburger woont het liefst op de buiten in het groen, maar maakt dagelijks gebruik van allerlei voorzieningen, brengt de kinderen naar school en in de vooravond naar de sportclub of muziekschool, doet boodschappen aan de rand van de stad, gaat shoppen en gaat een terrasje pikken op het stads- of dorpsplein. Dat hij zich hiervoor bovenmatig moet verplaatsen en daarvoor liefst zelf met de eigen auto instaat, wordt meegenomen. We wonen landelijk, maar de stedelijke levensstijl is overal doorgedrongen.

Limburg sluit hiermee aan op een algemene trend, want ook wereldwijd is het denken over steden geëvolueerd. Een stad is allang niet meer beperkt tot de middeleeuwse kernstad binnen de voormalige omwalling met daaromheen een stedelijke periferie. Steden worden steeds meer gigantische netwerken, die verder reiken dan de oorspronkelijke stad.

¹ LISO (Limburgs Instituut voor Samenlevingsopbouw), “Woningmarktonderzoek Limburg”, studie 1980-1984 coördinatie Marcel Reijnders

Twee voorbeelden. In Zwitserland spreiden de stedelijke agglomeraties zich uit in de valleien van bijvoorbeeld Zürich tot Bern, terwijl Basel zich grensoverschrijdend verweeft met Mulhouse in Frankrijk en Freiburg in Duistland. De stad Shenzhen in China groeide in amper 40 jaar van 80 000 tot 14 miljoen inwoners. Op een oppervlakte gelijk aan de helft van Limburg vormde zich een stad met verschillende herkenbare woonentiteiten, verweven met parken en groen en een goed openbaar vervoersnetwerk. Maar een echte kernstad is er niet. De oorspronkelijke dorpsgemeenschappen zijn nu “urban villages”; opgenomen in de grote stad, maar niet opgeslokt of verdwenen.

Dit zijn de nieuwe netwerksteden, waar mensen stedelijk wonen in een ruimere omgeving die rijk doorweven is met groen en allerhande goed bereikbare voorzieningen.

Hoe kunnen we de STAD LIMBURG samenstellen?

We vertrekken van de bestaande kwaliteiten, eerst en vooral de grote verscheidenheid aan streken met verschillende landschappen: droog en vochtig Haspengouw, de Mijnstreek, de Kempen en het Maasland. Dat is de onderlegger, de bodem, die het resultaat is van duizenden jaren bewerking, geschiedenis en cultuur. Zoals bij een goede wijn, is dit het “terroir”, dat de basis is voor een specifieke smaak. Hierop ligt een netwerk van knooppunten, aan elkaar geschakeld met allerlei vormen van verbindingen. Knopen en stromen, op een onderlegger van verschillende streken.

De knooppunten zijn onze steden en dorpen, groot en klein, maar wel met een zekere aantrekkingskracht en ook de industrieterreinen, de perifere winkelconcentraties, de zorg- en onderwijscampussen en alle andere plaatsen die mensen aantrekken en waarvoor ze zich willen verplaatsen. De stromen zijn de verbindingen: de vanzelfsprekende straten en wegen, spoorlijnen, openbare vervoersverbindingen, functionele en recreatieve fiets- en wandelwegen, waterwegen, glasvezelkabels, pijpleidingen, rioleringen en hoogspanningslijnen. Even belangrijk, maar misschien minder vanzelfsprekend: de internet- en telefoonverbindingen voor het digitale verkeer, water, energie, de afvalstroom en groene corridors voor de natuurlijke stromen van flora en fauna. De lijst is zeker niet volledig.

Stromen moeten in dit stadsmodel veelvuldig aanwezig zijn. Interessante knooppunten met een rijk en verscheiden aanbod en snelle verbindingen, dat maakt de netwerkstad boeiend en leefbaar. Nieuwe ontwikkelingen zouden zich moeten toespitsen op het intensiveren van de knooppunten, de steden en dorpen. Hoe groter

de energie die ze uitstralen hoe aantrekkelijker ze worden in het netwerk. Het aantal knooppunten moet niet toenemen, maar er is wel nood aan betere, snellere en mogelijk nieuwe verbindingen, die wel bijzonder zorgvuldig moeten gekozen en uitgevoerd worden. Het systeem van knopen en stromen kan maar werken als de knopen aantrekkelijk zijn en ze op korte tijd bereikbaar zijn. Het is een kwestie van nabijheid, voor boodschappen, diensten, ontmoetingen en interactie tussen mensen. Internet, Facebook en Twitter zijn schitterend, maar directe persoonlijke contacten maken de maatschappij warmer.

Het resultaat is een stedelijk netwerk van concentraties van het stedelijke aanbod, onderling goed verbonden en met het landschap als een gigantisch stadspark, dat overal aanwezig is.

De knooppunten of de oorspronkelijke steden mogen niet als aaneengesloten versteende gebieden beschouwd worden. We pleiten niet voor een contrast, maar voor verweving van rood en groen. Groen mag overal de stad binnendringen. Voor Hasselt zou een lobbenmodel² best kunnen: groene vingers die op diverse plaatsen vanaf het buitengebied tot aan de groene boulevard doordringen. Maar dat vergt een andere benadering van de grote ring, dan de stedelijke autosnelweg die vandaag de binnenstad van het buitengebied scheidt.

De STAD LIMBURG is een “Grünmetropole”, een stadslandschap, een parkstad, ze is “open en stedelijk” zoals het Ruimtelijk Structuurplan in 1997 heel Vlaanderen zag.

Stedelijke gebieden en buitengebieden of stad en groen, vormen nu al een interessant samenspel. De “Euregionale 2008”³ had het in een ruimtelijk concept voor het grensoverschrijdende mijngebied van Aken tot Beringen, over een “Grünmetropole”, waarin een stedelijke rode lijn zich verstrengelt met een lijn van groen; twee lijnen die samen het unieke DNA van de streek vormen. De STAD LIMBURG is een “Grünmetropole”, een stadslandschap, een parkstad, ze is “open en stedelijk” zoals het Ruimtelijk Structuurplan in 1997 heel Vlaanderen zag.

De eerste invullingen zijn er al. Zo is er het succesvolle fietsroutenetwerk met 2 000 kilometer knooppun-

2 De lobbenstad: dit is een stadsmodel waarbij groene vingers tot in het centrum doordringen en afgewisseld worden met woonstroken. Sybrand Tjallingii gebruikte dit model voor zijn “Ecopolis”. De lobbenstad werd eerder al toegepast in Kopenhagen; de vijfvingerstad.

3 “Euregionale 2008” is een grensoverschrijdend samenwerkingsverband van de drielandenregio Aken. In het thema “Grünmetropole” werd een concept ontwikkeld dat zich richt op vrije tijd en industrieel erfgoed.

tenroutes, dat de recreatieve attracties van Limburg aan elkaar heeft geknoopt. Het recreatieve netwerk zou model kunnen staan voor een stedelijk netwerk van knopen en stromen. Knooppunten zijn dan niet enkel recreatief, maar horen bij het alledaagse gebruik van iedereen en het verbindende netwerk bestaat dan vooral uit functionele fietswegen. Alle verplaatsingen van minder dan 3 km zouden met de fiets of te voet moeten gebeuren.

Met de kunstprojecten Z-out in Haspengouw en de Unie Genk Hasselt heeft het kunstencentrum Z33 het landschap ingezet als museumruimte. Een traditioneel stedelijk aanbod wordt hier met het landschap geassocieerd. Limburg heeft niet voor een museum van moderne kunst gekozen, kunst moest bij wijze van spreken langs de fietspaden geëxposeerd worden, door iedereen vrij te bezoeken.

Het meest ingrijpende project voor de toekomstige STAD LIMBURG is het sneltramnet Spartacus. Snelle verbindingen tussen stedelijke knooppunten zijn immers essentieel. Een performant en goed vertakt sneltramnetwerk is een basisbouwsteen voor het netwerkconcept van de STAD LIMBURG. Een stedelijk mobiliteitsnetwerk is essentieel, met een fietsnetwerk, openbaar vervoer en particulier vervoer waar het nog nodig is.

De historische en actuele identiteit van de STAD LIMBURG

Verliezen alle steden en dorpen in de STAD LIMBURG hun eigenheid? Neen, in tegendeel zelfs. De huidige kerken worden de knooppunten van het concept en kunnen maar winnen door hun identiteit te versterken. Ieder knooppunt zou voor de nabije en verdere omgeving een uniek aanbod moeten hebben, waardoor mensen zich aangetrokken voelen.

Steden en dorpen en heel wat plaatsen in Limburg hebben ook hun historische of recentere specifieke identiteit. Er zijn de historische steden, met als eerste Tongeren en Sint-Truiden, gevolgd door de tien Loonse steden⁴: Borgloon, Hasselt, Bilzen, Beringen, Herk-de-Stad, Stokkem, Maaseik, Bree, Peer en Hamont en er zijn de nieuwe steden Leopoldsburg en Genk en de verstedelijkte dorpen zoals Lommel, Neerpelt en Overpelt.

Zeer typisch voor de historische steden van Limburg is de kenmerkende oorspronkelijke bouwstijl, die anders is dan in de rest van Vlaanderen en refereert naar de

⁴ Steden van het Graafschap Loon (1040 - 1366) eerst met Borgloon en later Hasselt (Kuringen) als locatie van de grafelijke burcht. Van 1366 tot 1794 was het Graafschap Loon opgenomen in het Prinsbisdom Luik.

jarenlange culturele en administratieve band met het Prinsbisdom Luik. De zogenaamde Maasstijl of Maaslandse bouwwijze heeft een karakteristieke uitstraling: het zijn breedhuizen, met een sterke ritmiek, met kalksteen omrande ramen en deuren. Ze lijken wel geprefabriceerd en als uit een bouwdoos in elkaar gestoken, alsof de huizen de versterking zijn van het oorspronkelijke houten vakwerk.

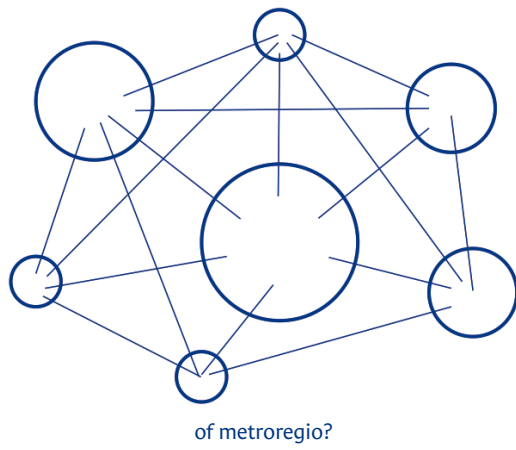
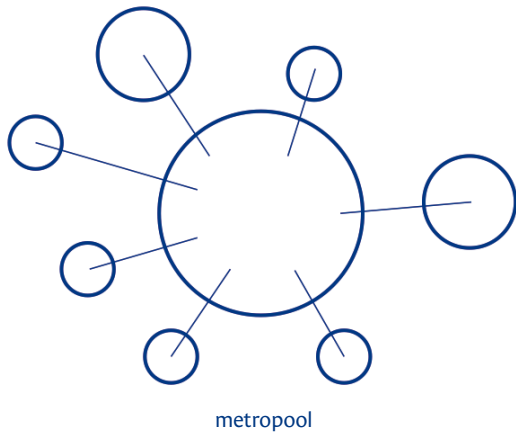
De onderlegger van alle knooppunten, steden en dorpen zijn de streken. Die geven aan het landschap, de nederzettingen en de mensen een onmiskenbare eigenheid mee. Haspengouwers zijn geen Kempenaars of Maaslanders en het mijndialect is een mix van nog veel meer, maar het blijft Limburgs klinken.

In de geografie van Limburg is het niet toevallig dat de historische steden op de grens liggen van twee streken. Steden waren handelsplaatsen en verschillende streken hebben een verschillend aanbod. Sint-Truiden, Borgloon en Bilzen liggen op de grens van droog en vochtig Haspengouw. Hasselt en Herk-de-stad tussen Haspengouw en Kempen, Bree en Hamont tussen Kempen en Maasland. Als we de bestaande verscheidenheid koesteren, dan blijft identiteit en aantrekkelijkheid overeind.

De kleren van de keizer?

De STAD LIMBURG is niet de provincie Limburg! Een nieuwe naam voor een bestaand gegeven is niet voldoende. De STAD LIMBURG impliceert een andere manier van denken over stad en landschap, het is een concept en een denkkader. Limburg als stad durven zien; stedelijk denken over een regio doet nieuwe mogelijkheden en dimensies ontstaan. Het is bijna bewust kiezen voor de STAD LIMBURG als een bijzondere vorm van stedelijkheid of verder knoeien en afglijden naar een algehele suburbanisatie en verschraling.

Is dit utopisch? Neen, want met 800 000 inwoners is de STAD LIMBURG meteen de grootste stad van Vlaanderen. De vorm van de stad, de administratieve structuur en de mentaliteit van de inwoners moeten dan wel overeenstemmen. Dit artikel heeft willen aantonen dat de stadsvorm alvast niet het probleem hoeft te zijn.

RE: WORK Stad Limburg

Kristien Lefeber

Limburg is een “Zwischenstadt”: de onbenoemde en onbekende stad tussen centrum en periferie, tussen rood en groen, tussen nabijheid en distantie (Sieverts, 1999). Of zoals Maat en Zus Limburg benoemde in haar ontwerpend onderzoek voor het Territoriaal Ontwikkelingsprogramma (T.Op)-Limburg: het Tussenland; een diffuus stedelijk patroon van verspreide bebouwing en verbrokelde enclaves. Binnen het concept Limburg=Stad is het essentieel op zoek te gaan naar logische plaatsen voor intensivering en verdichten. Tegelijkertijd vragen de belangrijkste aanwezige landschappelijke kwaliteiten van het gebied om een strategie die deze vrijwaart en net zoekt naar mogelijkheden voor het extensiveren van de reeds bebouwde gebieden.

T.OP-Limburg mikt op een strategisch gestuurde ruimtelijke ontwikkeling, die uitgaat van de troeven van Limburg en van een krachtige synergie tussen de economische en ruimtelijke structuren.

Om die uitdaging aan te gaan werd de ruimtelijke ontwikkelingsstrategie RE-MINE uitgedacht. RE-MINE heeft twee strategische sporen.

- Centraal-Limburg versterken als multiproductief stedelijk netwerk. Dit spoor vertrekt van de synergie tussen economische en stedelijke ontwikkeling. De inzet: slimme netwerken tussen bedrijven, gemengde stedelijke productiemilieus en duurzame energie- en materialenkringlopen.
- Centraal-Limburg versterken als welvarend breed verblijfslandschap. Dit spoor gaat uit van de raakvlakken tussen stad en landschap, waar een socio-economisch herstelgang kan worden gezet. De inzet: slimme verweving en verdichting op basis van innovatieve relaties tussen recreatieve netwerken, open ruimte, publiek transport en woon-, werk- en zorgomgevingen.

Mijn bijdrage gaat in op het eerste spoor, maar voor heel Limburg. Er bestaat een relatie tussen de economische bestemming van steden en hun fysieke weefsel. Dit impliceert dat er zonder een ambitieus project voor de stad geen enkel economisch ontwikkelingsplan kans op slagen krijgt. De band tussen economische ontwikkeling en ruimtelijke planning moet versterkt en operationeel gemaakt worden.

De volgende zeven aanbevelingen identificeren manieren om ruimtelijke en economische inzichten met elkaar te verenigen. De combinatie van die benaderingen kan een divers en ambitieus nieuwe stedelijke economie bewerkstelligen volgens mij.

Limburg is een “Zwischenstadt”.

1 Gemengde stad – het verweven van economie en bewoning

Een evenwichtige en efficiënte vermenging van functies voor levendige wijken biedt heel wat mogelijkheden. We denken hierbij eerder aan de verdere stedelijke kantoorontwikkeling van de Corda Campus te Hasselt dan een autogerichte kantoorontwikkeling aan de fly-over te Lummen. Maar ook gewoon de menging van kleine bedrijven in woonwijken en verkavelingen moet gestimuleerd worden.

2 Nabije stad – de logistiek dichter naar de stad stuwten

De logistieke bevoorrading van de stad is een essentieel onderdeel van haar functioneren. De exodus van logistiek uit de stad heeft transport vernauwd tot vrachtwagenverkeer en doet de wegen dichtslibben. De shift van verticale stapeling naar horizontale stapeling veroorzaakte meer ruimtegebruik. Een duurzaam goederentransportsysteem voor “de laatste kilometer” in de stad geeft logistiek terug een plaats in de stad, met verdeelcentra die overslag tussen alle soorten mobiliteit mogelijk maken.

We denken hierbij aan de CityDepot van Hasselt⁵, Blue Gate Antwerpen met een logistieke zone aan de Scheldekaaien die de vervuilende vrachtwagens uit de stad moeten houden, maar ook aan de mogelijkheden van de “Albertknoop” te Lanaken voor de stadsdistributie van Maastricht.

Deze hubs trekken ook andere stedelijke functies aan.

3 Mobiel Limburg – het openbaar vervoersnet uitbreiden

Adequate en efficiënte transportinfrastructuren hebben al herhaaldelijk bewezen dat ze één van de succesfactoren in om het even welk project voor economische ontwikkeling zijn. Een van de grootste uitdagingen voor Limburg is dat van de “modal shift”: het wisselen van

5 CityDepot pakt de beleving van binnensteden op een unieke manier aan. Vertrekkend vanuit een aantal uitgesproken principes zorgt CityDepot voor een open deur in de stadtrand. Als neutrale organisatie staat deze deur vanzelfsprekend open voor elke handelaar, leverancier of transporteur die een oplossing zoekt op het vlak van stedelijke distributie. CityDepot maakt in zijn dienstverlening een unieke combinatie met de first mile, de last mile en toegevoegde waardendiensten. Door de verbinding van mobiliteit, leefbaarheid, economische ontwikkeling en nieuwe vormen van dienstverlening, heeft het project een zekere systematische inslag met potentieel. www.citydepot.be

een transportmiddel. Het aantal verplaatsingen met de wagen moet worden verminderd ten voordele van meer verplaatsingen met het openbaar vervoer, te voet of met de fiets. De uitdagingen hierrond zijn de verdere ruimtelijke verankeringen van de Spartacuslijnen.

4 Energie en stad – energieverbruik en – productie vernieuwen

Het streven naar efficiënt gebruik van energie, zowel bij de productie als het verbruik, is een belangrijk stedelijk economisch vraagstuk dat de goederenproductie, het wonen én het afvalbeheer aanbelangt. Het gebruik van restwarmte van processen met hoge temperaturen voor het opwekken van elektriciteit. Hierbij denken we aan volgende projecten. Het gebruik van restwarmte van de plasmaovens te Houthalen-Helchteren, de mogelijkheden van diepe geothermie in het project Agripolis te Kinrooi en het gebruik van restwarmte voor het bedrijventerrein te Lanaken met o.a. de bedrijven Sappi en Celanese. Verder kan door compostering of verbranding van afval uit biomassa energie worden opgewekt voor volledige woonzones.

Wanneer hier wordt op ingezet kan men de afhankelijkheid van volatiele prijzen van fossiele brandstoffen verminderen. Tegelijk zou onderzoek en ontwikkeling rond energierecuperatie als innovatieve economische sector nieuwe banen kunnen scheppen. We denken hierbij aan de incubators van Energyville te Genk en Cleantech te Houthalen-Helchteren.

De ontwikkeling van eco-industriële parken, als basis voor de effectieve implementatie van een gesloten kringloop maakt het mogelijk om bestaande producten te herstellen, te moderniseren, opnieuw te fabriceren en te recyclen. De initiatieven van T.OP- Limburg rond circulaire economie op de Ford-site is hiervan een goed voorbeeld.

Wat betreft Urban Mining denk ik aan wat Umicore te Hoboken heeft gedaan. Urban Mining is het putten van metalen uit afval dat zich om ons heen bevindt. De verschillende zinkvestigingen in Noord-Limburg zouden ook zo'n transformatie kunnen ondergaan en een nieuw herstel voor de regio kunnen stimuleren.

Verder onderzoek is nodig voor de uitbouw van de circulaire economie als slimme specialisatie voor Limburg en wat dit zou kunnen betekenen: er kan een samenwerkingsverband opgezet worden met het steunpunt duurzaam materialenbeheer SuMMa, OVAM en de Vlaamse overheid via het materialenprogramma. De Vlaamse afval- en recyclagesector is de voorbije decennia met gemiddeld meer dan 5 % gegroeid en de sector heeft verder nog groeipotentieel. Daarnaast biedt

de circulaire economie, waarin materialenkringlopen maximaal worden gesloten, ook reële kansen voor de maakindustrie, de chemische en kunststoffensector, de bouwcluster, de agrofoodsector en de metaalproducerende en – verwerkende bedrijven waarin traditioneel Limburg goed in is.

5 Etnische stad – etniciteit steunen ten gunste van regionale voorspoed

Divers etnisch ondernemerschap is één van de veelbelovende economische sectoren van de stedelijke economie in de 21ste eeuw. Dit concentreert zich in de buurten, waar die groep toegang heeft tot hun sociale netwerken, informatie en financiële ondersteuning. Deze buurten vormen eveneens de grootste markt voor de afzet van hun goederen en diensten. Deze vorm van ondernemerschap is de kortste weg voor opwaartse sociale mobiliteit en integratie en houdt een positieve invloed op de regionale welvaart in.

6 Gebiedsontwikkeling – samenwerking tussen de steden – innovatieve regio

Gebiedsontwikkeling is een manier van werken waarbij overheden, privépartijen en andere betrokkenen in een gebied tot integratie komen van planvorming en ruimtelijke investeringen met als uiteindelijk resultaat de uitvoering van ruimtelijke projecten. De “fundamentals” van gebiedsontwikkeling hebben als overkoepelend principe waardecreatie als wederkerigheid en profijt voor alle betrokkenen. Volgende basisvoorwaarden gelden voor gebiedsontwikkeling:

- integraliteit: functies in samenhang ontwikkelen
- een dragend idee en herkenbaar verhaal: een gebiedsconcept dat aansluit bij het DNA van het gebied
- heldere rolverdeling: een overheid die kaders stelt en initiatieven van markt en civil society actief faciliteert
- het opsporen van economische drivers
- omgaan met risico's en kansen
- een gefaseerde ontwikkelingsstrategie
- de kunst van verbinden: van functies, disciplines, partijen, belangen en geldstromen.

Goede voorbeelden van deze gebiedsontwikkeling zijn de erkende strategische projecten ter uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen: de Albertnoop+, De Duinengordel, Bosland, Rivierpark Maasvallei, Heel de Hoge Kempen en De Wijers en uiteraard ook het T.Op-Limburg.

Hier liggen nog heel wat potenties in Limburg rond samenwerking tussen de stedelijke gebieden (10 kleinstedelijke gebieden en het regionaal stedelijk gebied

Hasselt-Genk met delen van Zonhoven en Diepenbeek) en de gemeenten. We kijken hiervoor naar het geslaagde samenwerkingsverband SRE Brainport Eindhoven wat nu omgevormd wordt tot Metropoolregio Eindhoven. De 21 regiogemeenten werken samen om:

- een gezamenlijke strategie en agenda opstellen, met doelen voor de regionale inzet
- samenhang en afstemming organiseren tussen alle betrokken regionale partijen
- gezamenlijk optrekken naar hogere overheden.

7 Ruimtelijke verankering van nieuw industrieel beleid in de stedelijke structuur

In het huidige debat rond de nieuwe generatie van industrieel beleid is ook het concept “slimme specialisatie” belangrijk. Bij deze benadering is er in Vlaanderen vooral aandacht voor sectorale specialisatie. In de beleidsdocumenten worden weinig of geen expliciete ruimtelijke keuzes gemaakt rond de locatie van deze kennisclusters.⁶

Om hierop in te spelen moet men naast de generieke bedrijventerreinen en de “missing links” specifieke bedrijventerreinen durven ontwikkelen ter ondersteuning van deze innovatieclusters. Via een gapanalyse aangestuurd door sectorfederaties, clusters, provinciale en lokale actoren wordt bepaald hoe de waardeketen van een speerpuntcluster in elkaar zit en waar het voordeel schuilt voor (buitenlandse) ondernemers. Vervolgens wordt onderzocht welke bedrijven de “gaps” of de gaten in de waardeketen goed zouden kunnen dichten. Dit zou bijvoorbeeld verder uitgewerkt kunnen worden rond de Cleantech-incubator te Houthalen-Helchteren.

Men ziet ook een evolutie in beleidsinstrumenten met een zeer belangrijke rol voor kennis- en onderwijsinstituten (universiteiten en hogescholen, onderzoekscentra, competentiepool) als trekker van de regionale economie (ontwikkeling van de “triple helix”-structuur). De potenties van de campus UHasselt te Diepenbeek moeten zeker verder uitgewerkt worden.

Ik hoop met deze persoonlijke bijdrage vanuit mijn dagelijkse ervaring als ruimtelijk planner een bijdrage te kunnen leveren om de “Stad Limburg : een pleidooi voor meer stedelijkheid, sterkere samenhang en een betere samenwerking in Limburg” verder ruimtelijk uit te werken.

⁶ Vanthillo, T., Verhetsel, a., Vanelslander, T., Beleidsrapport STORE-B-13-012. Subregionaal speerpuntbeleid in Vlaanderen., Departement Transport en Ruimtelijke Economie Universiteit Antwerpen, 2014, p. 3.

Zonder bouwmeester geen Stad Limburg

Gideon Boie (Architectuurwijzer)

De Stad Limburg is vanuit het perspectief van architectuur, stedenbouw en ruimtelijke planning een evidentie. Het ruimtelijke netwerk van 44 steden en gemeenten legt de basis voor een nieuwe samenhang tussen stad en platteland. Toch zijn er ook instrumenten nodig om plannen en ambities op elkaar af te stemmen. De bouwmeester is één daarvan.

Ruimteregie in Limburg

In 2012 beschreef Architectuurwijzer het takenpakket van de provinciale bouwmeester Limburg. Drie taken werden beschreven: 1) ontwerpoverleg en bemiddeling, 2) ruimteregie en 3) PR, sensibilisatie, kennisopbouw. De inzet was bij alle drie dezelfde: een kwaliteitsimpuls geven aan de leefomgeving in Limburg en zo mee bouwen aan een sterk merk. Een opvallende term in de reeks was “ruimteregie”. Het was een nieuw woord, een neologisme, dat past bij de ambitie van Limburg. De term werd unaniem positief onthaald – ook al was er enige discussie of ruimteregie een provinciale dan wel regionale bevoegdheid betrof.

De bestuurlijke afbakening verandert niets aan de inzet om ruimtelijke uitdagingen die verscheidene steden en gemeenten in Limburg aanbelangen, ook daadwerkelijk in bovenlokaal perspectief aan te pakken. Architectuurwijzer nam de vlucht vooruit en zette in 2013 de discussie voort binnen de zoektocht naar de Stad Limburg – een term eerder gelanceerd door gouverneur Herman Reynders. Architectuurwijzer is ongevraagd met de term aan de slag gegaan. De term appelleerde immers aan een ruimtelijke reflex die elke architect, stedenbouwkundig ontwerper of ruimtelijk planner aangeleerd krijgt. Het vormgeven van de leefomgeving laat zich niet beperken door gemeentelijke grenzen.

De adoptie van de term “Stad Limburg” was echter niet louter intuïtief, maar vooral ook gedreven vanuit een overtuiging. Spreken over Limburg als een stad is een antwoord op het toenemende belang van stedelijkheid in de hedendaagse samenleving. Het hoeft weinig betoog dat de fabriek eeuwenlang de ontwikkeling van de stad bepaald heeft. Een blik op het stadsweefsel van Genk toont hoe eerst de mijnen en later de automobiel-

industrie de structuur, het ritme en het leven in de stad bepaalden. De dominante rol van de fabriek is vandaag verdwenen – ook al blijft het een belangrijke tewerkstellingsfactor. Het is vandaag de stad als geheel die de productieve eenheid is geworden. De stad zelf produceert welvaart, gemeenschappen en ook conflicten, net als de fabriek vroeger.

De Stad Limburg benadrukt ook dat stedelijkheid niet zo maar generiek is, maar geografisch gebonden is. We spreken niet zomaar over “de stad” waarbij woonblokken en activiteiten inwisselbaar worden. De stedelijkheid in Limburg is bijvoorbeeld niet dezelfde als de stedelijkheid in de provincie Antwerpen waar de grootstad de omliggende regio reduceert tot hinterland. Vanuit dergelijk traditioneel oogpunt op stedelijke ontwikkeling valt er in Limburg inderdaad weinig stedelijkheid te bekennen. De afwezigheid van een echte grootstad wil echter niet zeggen dat Limburg niet stedelijk is. De Stad Limburg wordt gekenmerkt door een uitgebreid ruimtelijk netwerk van 44 steden en gemeenten met een uitermate groen en landelijk karakter en naadloze verbindingen met voorzieningskernen buiten de provincie, zoals Luik en Maastricht.

De noodzaak van de Stad Limburg raakt aan het principiële luik van het Strategisch Actieplan voor Limburg in het Kwadraat (SALK).

De noodzaak van de Stad Limburg raakt aan het principiële luik van het Strategisch Actieplan voor Limburg in het Kwadraat (SALK).

In het publieke debat rondom SALK ging veel aandacht naar de zogenaamde quick wins op vlak van tewerkstelling. Dit zijn vaak ruimtelijke projecten met een grote impact op de leefomgeving. Het SALK-plan laat er echter geen twijfel over bestaan dat een economisch herstel op lange termijn gesteund wordt door “interregionale samenwerking” én “gemeenschapsvorming”. Met het oog op een duurzaam herstel reageerde professor Herman Daems, auteur van het actieplan, dan ook bijzonder opgetogen op de Stad Limburg. De 44 steden en gemeenten vormen één stedelijk geheel, waar de samenstellende delen elkaar niet langer beconcurreren, maar over de grenzen heen samenwerken en met elkaar ruimte delen.

Een uitdagende ontwerppraktijk

Voor het uitwerken van de cultuuromslag kijkt Architectuurwijzer in de eerste plaats naar de eigen achterban. De Stad Limburg vraagt immers een andere ruimtelijke discipline – een andere vorm van denken en handelen. De beroepsuitoefening vandaag is veelal geïmiteerd in naam van de architect. De indrukwekkende portfolio van de ene of de andere architect kent echter weinig waarde in de Stad Limburg. Veel belangrijker is

het om de eigen architectuurpraktijk deel te laten zijn van het gemeenschappelijke kader dat de Stad Limburg aanreikt. Een ontwerp binnen de Stad Limburg zal dus onvermijdelijk aspecten van medegebruik, medebeheer en medeontwerp van ruimte aanraken. Architectuur wordt zo niet louter een esthetische bezigheid, maar het vormgeven van samenwerkingsverbanden en het in gang zetten van stedelijke katalysatoren.

Een andere ruimtelijke discipline betekent ook een andere verhouding van ontwerpers tot opdrachtgevers. Architecten treden traditioneel op als dienstverleners die hondstrouw de opdrachtdefinitie uitvoeren. In de context van de Stad Limburg wordt dergelijke beroepsuitoefening bijzonder moeilijk. Wim Dries, burgemeester van Genk, waarschuwde dat een ruimtelijke, economische en menselijke verbondenheid tussen de delen van de Stad Limburg onvermijdelijk botst op gemeentegrenzen. Terwijl bevoegdheden van opdrachtgevers begrensd zijn, zetten ruimtelijke uitdagingen zich juist op deze grenzen onverminderd door. In dat verband antwoordt hij zelf: "Waar de logica eindigt, daar begint de politiek!"

Maar politiek staat niet alleen in het strijdtoneel. Ook cultuur schuwt het open en kritische debat niet. Architecten zijn behalve dienstverleners eerst en vooral culturele actoren: **Waar de politiek eindigt, komt de cultuur te hulp.** Maar politiek staat niet alleen in het strijdtoneel. Ook cultuur schuwt het open en kritische debat niet. Architecten zijn behalve dienstverleners eerst en vooral culturele actoren: een rol die alleen maar groter wordt voor zover zij actief worden binnen maatschappelijke uitdagingen. De culturele ambitie van architecten is doorgaans om elk probleem om te vormen tot een prikkelende ontwerpuitdaging. De cultuur construeert zo een nieuw verhaal dat een brug tussen alles en iedereen slaat: locatie, objecten, publieke en privéactoren, burgers, etc. In die zin geldt dan ook: "Waar de politiek eindigt, komt de cultuur te hulp".

De enthousiaste reacties maakten ook al snel plaats voor evenveel levensgrote vraagtekens. Hoe werkt het? Wat zijn de spelregels? Wie werkt er aan mee? Waar liggen de grenzen? De laatste vraag was altijd: en wie zal dat dan organiseren? Binnen welke maatschappelijke opdracht of mandaat? Om dit spervuur van vragen te beantwoorden, startte Architectuurwijzer het Atelier Limburg-Europa. Het is een experimenteerruimte waarin opnieuw ongevraagd nagedacht wordt over ruimtelijke uitdagingen in de Stad Limburg. De eerste resultaten worden gepresenteerd in oktober 2014.

Maar ook een provinciaal bouwmeester Limburg blijft van levensbelang voor de Stad Limburg. Het gaat immers bij uitstek om een functie waarin het culturele perspectief een plaats krijgt binnen het bestuurlijke kader. De bouwmeester vertolkt een onafhankelijke stem en kan zo alle betrokken partijen rondom gemeenschap-

pelijke ontwerpuitdagingen bijeenbrengen. Een verduidelijking is echter nodig nu in het nieuwe Vlaamse regeerakkoord een wijziging aangekondigd werd in de werking van de Vlaamse bouwmeester – waarbij sommigen zelfs een opheffing van de functie vrezden. De strategische beslissingen in het Vlaamse regeerakkoord verplichten Limburg immers om de ambities van een provinciaal bouwmeester te verviervoudigen.

Double or nothing

Het programma voor een provinciaal bouwmeester Limburg werd in 2012 opgesteld in gesprek met veel bevoegde en betrokken actoren. Het takenpakket was speciaal op Limburg gericht en bevatte een ontwerpoverleg, ruimteregie en sensibilisatie. Hiermee kreeg de provinciale bouwmeester een takenpakket dat complementair is aan dat van de Vlaamse bouwmeester. Sindsdien zijn de uitdagingen en urgenties in de provincie alleen maar toegenomen. Vooral de sluiting van Ford heeft veel in beweging gebracht. In de herstelplannen zijn heel wat ambities geformuleerd die een grote claim leggen op het landschap. Hiermee ontstaat een eerste reden om de ambities te verdubbelen.

Een provinciaal bouwmeester kan garanderen dat ook binnen een minimale werking van de Vlaamse bouwmeester aandacht blijft bestaan voor de provincie Limburg.

Een provinciaal bouwmeester is een noodzaak om lokale besturen ondersteuning te bieden bij de grote ontwikkelingsplannen aangekondigd in het SALK. De quick wins brengen lokale dynamiek en tewerkstelling, maar moeten dringend omgezet worden in duurzame groei voor de leefomgeving in Limburg. Dat is een kolfje naar de hand van de provinciale bouwmeester. Ook worden vanuit Vlaanderen potentieprofielen opgesteld voor Limburg met vooruitzichten op nieuwe ontwikkelingskansen in energie en recycling etc. De provinciale bouwmeester kan een brug bouwen tussen de regionale administraties, internationale experts en lokale stakeholders.

Vandaag dreigt de Vlaamse bouwmeester te verdwijnen – of ten minste een beperking van zijn werking. Dit is de tweede reden om de ambities rond de provinciale bouwmeester te verdubbelen. Heel wat lokale besturen (Genk, Lommel, Bocholt, e.v.a.) hebben in de afgelopen 15 jaar een beroep gedaan op de Vlaamse bouwmeester voor assistentie bij de projectdefinitie en architectenkeuze. Recent nog werd een pilootproject Zorg gestart in Sint-Truiden en vergeten we het TOP-project voor Centraal-Limburg niet. Met een beperkte werking van de Vlaamse bouwmeester dreigt dus ook een verlies voor Limburg.

bOb, Marcel Smets en Peter Swinnen hebben samen met overheidsadministraties, lokale besturen en hun privépartners veel betekend voor een kwalitatieve leefomgeving in alle uithoeken van Vlaanderen. Het succes daarvan toont zich in de internationale erkenning van de Vlaamse architectuur. Een provinciaal bouwmeester kan garanderen dat ook binnen een minimale werking van de Vlaamse bouwmeester aandacht blijft bestaan voor de provincie Limburg. De provinciale bouwmeester kan eventueel lokale ondersteuning bieden bij taken van de Vlaamse bouwmeester (projectdefinitie, architectenselectie, pilotprojecten, advies bij vergunningen grote projecten, ...)

Rest ons een hardnekkig misverstand weg te werken. In de discussie rondom de Vlaamse bouwmeester wordt de kwaliteitsverhoging geplaatst tegenover de bouwmarkt en lokale politiek. De stelling is dat zonder bouwmeester geen kwaliteitsvolle architectuur mogelijk is. Deze eenvoudige voorstelling van zaken (bouwmeester versus bouwmarkt) doet onrecht aan de jarenlange inzet van bOb, Marcel Smets en Peter Swinnen. Een bouwmeester - Vlaams, Brussels, Antwerps of Limburgs maakt niet uit – werkt niet tegen de markt, maar is een functie bedoeld om de bouwmarkt vlot te trekken en haar meer (culturele) verantwoordelijkheid te geven.

De vraag naar meer stedelijkheid en samenwerking in Limburg geeft aanleiding tot een bijzonder bouwmeesterschap.

Hetzelfde geldt voor de lokale politiek. Een bouwmeester doet geen afbreuk aan het primaat van de politiek, maar versterkt juist de capaciteiten van de lokale overheden en verhoogt zo de efficiënte werking van het overheidsapparaat. In Limburg liggen de bevoegdheden versnipperd over 44 lokale besturen. Steden en gemeenten integreren graag hun bevoegdheden op vlak van busdiensten en politiezones, maar zien ruimtelijke ordening als hun corebusiness en geven deze macht niet graag af. De bouwmeester komt hieraan tegemoet en creëert een platform voor bovenlokale afstemming en kennisontwikkeling.

De vraag naar meer stedelijkheid en samenwerking in Limburg geeft aanleiding tot een bijzonder bouwmeesterschap. Limburg doet er goed aan om de provinciale bouwmeester als een complement te beschouwen voor de Vlaamse bouwmeester. Hierbij moet Limburg een ambitieniveau opnemen dat minstens strookt met de verwezenlijkingen van zijn Vlaamse evenknie. Enkel zo kan de Stad Limburg een ruimtelijke realiteit worden die gedragen wordt door iedereen.

Wat is er nodig om uit te groeien tot een échte Stad Limburg?

Voldoende kwalitatieve jobs, sterk ondernemerschap, stevige sociale veerkracht, excellent en modern onderwijs, interessante culturele en creatieve omgeving, activering van de leef- en natuurkwaliteit, fijnmazige multimodale mobiliteit en vooral een uitstekend en aantrekkelijk imago.

Jobs

Met de uitvoering van het SALK-plan, over een periode tot 2019, is het de ambitie om 10 000 duurzame jobs te creëren. Met acties op korte termijn wil het Strategisch Actieplan de impact van de sluiting van Ford op de tewerkstelling temperen. Acties op langere termijn moeten een transformatie van het economische weefsel – via het V²O-principe: “versterk, versnel en ontwikkel” – bewerkstelligen én inspelen op de randvoorwaarden opgenomen in de zogenaamde zeshoek: beter opleiden, innovatiestimulering, exportbevordering, verbeteren van de infrastructuur, ontsluiting en duurzame jobcreatie.

Wat dit laatste betreft zal er naast de tewerkstelling van de ex-werknemers van Ford en de toeleveranciers ook een verbetering van de match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt én een versterking van het opleidingsaanbod naar jongeren toe moeten worden opgezet.

Een hele uitdaging die van iedereen een voortgezette inspanning vraagt. Maar ik ben niet pessimistisch.

Het DNA van onze regio is aan het wijzigen. Het volstaat om een beeld te geven van de kennis- en onderzoeksinstellingen met hun incubatoren én het wordt duidelijk dat onze provincie zich stilaan op een kantelmoment bevindt.

Samen met de deputatie, LRM, het Innovatiecentrum, de UHasselt en enkele medewerkers heb ik in het voorjaar van 2014 een intense brainstormsessie geleid met als doel onze troeven op vlak van kennis, onderzoek en ontwikkeling te inventariseren en in kaart te brengen. Ik presenteer deze kaart hier op de volgende

pagina's en het mag gezegd: het resultaat is tegelijk verrassend en hoopvol. Verrassend omdat blijkt dat Limburg de voorbije jaren al heel wat geïnvesteerd heeft in de infrastructuur om de kennisgedreven economie alle kansen te geven. Hoopvol omdat ook Limburg op deze wijze bewijst klaar te staan om de uitdaging aan te gaan, namelijk zich ontwikkelen tot een kennisregio waarbij samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden een vanzelfsprekendheid is.

[Zie kaart en toelichting “KennisStad Limburg” op volgende pagina]

De uitvoering van SALK geeft bovendien de komende jaren de nodige middelen en hefboomen om voortgezette innovaties in deze kennisinfrastructuur te realiseren. Nu is het zaak om de strategische keuzes te optimaliseren, de nieuwe sectoren die aangeboord zijn goed te ondersteunen en zuurstof te geven zodat ze ook internationaal kunnen doorgroeien en zo op hun beurt nieuwe activiteiten genereren of andere bedrijven aantrekken. Limburg kan zo het hart van het web worden van de kennis- en innovatieclusters. We moeten het alleen met zijn allen willen!

Toch moeten onze ambities nog verder reiken. Als we Limburg willen laten deel uitmaken van de groep van slimste regio's zullen we de krachten effectief ook daar moeten bundelen. We zijn het ons dus verplicht om samenwerking te creëren tussen al de initiatieven vanuit een gemeenschappelijke ambitie en visie op de uitbouw van de “KennisStad Limburg”. Dit gaat dan verder dan ervoor te zorgen dat elke organisatie op zich zijn KPI's haalt en zijn ruimtes verhuurd krijgt.

Om het overzicht te houden, de onderlinge synergieën te optimaliseren, ervoor te zorgen dat alle initiatieven op elkaar worden afgestemd, zullen we in onze provincie een totaal vernieuwd bestuurlijk model moeten uitbouwen dat vertrekt vanuit een gedeelde toekomstvisie. Hierover hadden wij het eerder al.

Een dergelijke samenwerkingsstructuur moet er ook voor zorgen dat de talrijke incubatoren, kenniscentra en -instellingen zich als één kennisketen gaan profileren, onder een gelijknamige noemer die hier – bij wijze van proef – “KennisStad Limburg” genoemd wordt. Dit ook om straks goede verbindingen te leggen met de clusters en campussen over de grens.

Dat een dergelijke aanpak succesvol is, blijkt uit buitenlandse voorbeelden. Zo koos men in Eindhoven na het faillissement van DAF en de reorganisatie van Philips voor een intensieve manier van samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Uit deze Triple Helix-samenwerking is de stichting

Brainport
EINDHOVEN

LEUVEN
Hightechregio

AKEN
Technology
Region Aachen

**Limburg
KennisStad**

Lommel

Kinrooi

Beringen

Houthalen-
Helchteren

Maasmechelen

Heusden-Zolder

Genk

Hasselt

MAASTRICHT
Brightlands

- Chemelot Campus
- Maastricht Health Campus
- Campus Green Port Venlo (in oprichting)
- Smart Services Campus Heerlen (in oprichting)

Diepenbeek

Sint-Truiden

LUIK
Invest in Wallonia

Innovatiecentra/kennisinstellingen

- Flanders' Bike Valley (in oprichting)
- Centrum Duurzaam Bouwen
- Vlaams Instituut Mobiliteit
- Sirris
- i-CLEANTECH
- Agropolis (in oprichting)
- Limburg HealthCareValley (in oprichting)
- Construction Academy (in oprichting)

Incubatoren

- Corda incubator
- Corda Campus
- Mode incubator (in oprichting)
- Drone Valley (in oprichting)
- NV Wetenschapspark
- Bioville
- C-Mine Crib
- IncubaThor Thorpark
- Greenville

Onderzoekscentra

- Flanders' Make
- PCFruit
- Ecotron Terhills NPHK (in oprichting)
- Energyville

Universiteiten/hogescholen

- U Hasselt
- UC Leuven Limburg
- PXL

Community formation

- i-green (in oprichting)
- Cosmopolitan Culture Park/OpUnDi (in oprichting)

“Brainport“ voortgekomen met een eigen ambitie en strategie. Een unieke samenwerking die Brainport in 2011 de titel “Slimste regio van de wereld” opleverde.

De uitbouw van een nieuw “governancemodel” vormt ontegensprekelijk één van de grootste uitdagingen voor de komende jaren en zal mee bepalend zijn of de gezamenlijke doelstellingen effectief gehaald zullen worden.

Ondernemerschap

Ontegensprekelijk moeten wij blijvend inzetten op het stimuleren van het ondernemerschap bij onze jonge mensen. Dit betekent niet alleen het waarderen van het ondernemerschap, maar ook het aanmoedigen van jonge starters. Het creëren van een positief ondernemersklimaat, vertaalt zich in het afbouwen van een aantal bestaande drempels tot ondernemerschap. Daarnaast is een samenleving die positief staat t.o.v. ondernemerschap en het durven nemen van risico's een belangrijk gegeven om te komen tot een meer ondernemende samenleving.

Het is niet alleen de bedoeling om in Limburg meer ondernemers te krijgen, maar ook om de bevolking ondernemender te maken en ervoor te zorgen dat ze over de nodige ondernemersvaardigheden beschikken. Dit impliceert dat meer mensen aangespoord moeten worden om te ondernemen.

Een beleid gericht op enerzijds het wegwerken van remmende factoren en anderzijds het aanmoedigen van stimulerende factoren is hierbij onontbeerlijk. Het beschikken over de juiste kennis en vaardigheden en het herkennen van voldoende opportuniteiten zijn dan weer factoren die stimulerend kunnen werken. Het hoeft tot slot geen betoog dat ondernemers die hun groeipotentieel willen uitbuiten, aandacht moeten hebben voor “duurzaamheid”, “innovatie” en “internationalisatie”.

“Limburg is de plaats waar ideeën kunnen groeien”. Deze regiomarketingcampagne van enkele jaren geleden kreeg veel respons en gaf een krachtige boost aan het Limburgse imago. “Sterkhouders” in de innovatieve economie van morgen voerden campagne voor de uitstekende voedingsbodem die Limburg is voor nieuwe ideeën. Met de installatie van een heuse “Student Incubator” hoop ik nog

[Zie bijlagen vanaf pagina 61.](#)

een stap verder te kunnen gaan om zo ook de talloze creatieve ideeën, waar ontgensprekelijk veel van onze jonge mensen mee rondlopen, te kanaliseren en waar mogelijk te activeren. Heel concreet zou dat kunnen betekenen dat de UHasselt, de hogescholen, LRM en andere partners op een vast moment in de week ter beschikking staan om de aangebrachte ideeën, nadat ze een eerste ruwe toets hebben doorstaan, verder te helpen uitwerken of gepast door te verwijzen. Zo voorkomen wij niet alleen dat goede ideeën verloren gaan, maar screenen wij ook nieuwe talenten. Wie aan veel nieuwe start-ups kansen wil geven, moet durven investeren in talent. Dat is de enige manier om als regio “verstandig” te groeien. Met de “Student Incubator” hoop ik een belangrijk instrument te creëren. Het Gents initiatief “Student-Ghentpreneur” kan hier zeker als model voor worden gebruikt.

Creatieve Energie

Jean Manca

Stel je een streek voor met uitgestrekte boomgaarden, een mild klimaat, lekker eten, waar het aangenaam om te wonen is. Wat afgelegen in het groen een kleine universiteit: een universiteit waar studenten aangemoedigd worden om hun kennis en creatieve energie te gebruiken om vorm te geven aan hun verbeelding, nieuwe mogelijkheden te exploreren en deze ontdekkingen aan de wereld aan te bieden via bestaande bedrijven of via de start van nieuwe bedrijven. Dit zou een beschrijving van onze provincie kunnen zijn, maar was hier bedoeld als een beschrijving van Silicon Valley, een van de meest tot de verbeelding sprekende regio's in de wereld. Delegaties uit de hele wereld brengen een bezoek aan Silicon Valley om het geheim ervan te ontsluiten en op het thuisfront toe te passen.

Dit stukje Californië, ten zuiden van San Francisco, is de bakermat van toonaangevende wereldbedrijven zoals Google, Apple, HP en in hun zog talrijke nog onbekende start-ups. HP-Hewlett-Packard staat voor William Hewlett and Dave Packard, twee alumni van de Stanford University, die door een lokale professor, prof. Frederick Terman, aangemoedigd werden om een technologiebedrijf op te richten. Met tweeën zijn ze gestart in een garage in Palo Alto, in de nabijheid van de Stanford University. Dat kleine bedrijf is inmiddels uitgegroeid tot een wereldbedrijf met meer dan 300 000 werknemers, met nog steeds het hoofdkwartier in Palo Alto. Ook Google en Apple kenden een gelijkaardige ontstaansgeschiedenis. Ook zij begonnen in een garage, met een link met de Stanford University en met de overtuiging dat nieuwe ideeën en creatieve energie de wereld kunnen veranderen.

Je hoeft niet groot te zijn om groots te zijn. Silicon Valley meet van noord tot zuid amper 60 km – ongeveer de afstand van Lommel tot Tongeren. Stanford University is nog steeds een relatief kleine universiteit in het groen – met ongeveer de helft van de studenten van bijvoorbeeld de Universiteit Gent of de KULeuven, maar staat op nummer 2 (na Harvard) op de wereldranglijst van beste universiteiten. Stanford University is ook een relatief jonge universiteit – opgericht in 1891, maar telt momenteel 22 levende Nobelprijswinnaars, dubbel zoveel als België in heel zijn geschiedenis. De eerste Nobelprijs voor Stanford werd behaald in 1952 door Felix Bloch, 60 jaar na het ontstaan van Stanford. Universiteit Hasselt heeft dus nog 20 jaar de tijd. Heel Silicon Valley is jong: nauwelijks 75 jaar. Op enkele generaties tijd kan creatieve energie een hele regio, streek en zelfs de hele wereld wezenlijk veranderen.

Je hoeft niet groot te zijn om groots te zijn.

Er wordt gezegd: “Silicon Valley is not a place, but a state of mind”. Als je in Silicon Valley of op de campus van de Stanford University rondloopt voel je de energie en de drive. Initiatief nemen en ondernemen wordt er met de papelel ingegeven. Falen is geen ramp, maar deel van een leerproces. Jonge mensen worden aangemoedigd om te dromen en te gaan voor de verwezenlijking van hun dromen en passies. Het is dan ook cruciaal dat jonge mensen de mogelijkheden krijgen om zichzelf en hun passies te leren ontdekken. In 2005 hield Steve Jobs aan de Stanford University een speech – met miljoenen hits op You Tube - waarin hij de studenten aanmoedigde om voluit te gaan voor hun passies: “The only way to do great work is to love what you do. If you haven't found it yet, keep looking. Don't settle.”

Ontdekken wat je inspireert is een levenslange lust. Het is een ontdekkingsstocht die begint bij het kind dat met verwondering naar de wereld kijkt. Het gezin, het onderwijs en de culturele omgeving spelen in deze ontdekking van de wereld en in de zelfontdekking van het individu een cruciale rol. Alle kinderen zouden moeten kunnen proeven van een breed aanbod aan cultuur, natuur, sport, kunst, wetenschap, technologie zodat hun nieuwsgierigheid en goesting kan aangewakkerd worden en ze hun eigen stem en passies kunnen vinden. Wat de STEM-activiteiten (Science-Technology-Engineering-Mathematics) betreft, is er een grote nood om het aanbod binnen en buiten de scholen sterk te verhogen. Activiteiten zoals de Technologiebende in Genk, Cosmodrome in het Nationaal Park Hoge Kempen en de Kinderuniversiteit aan de UHasselt zijn in deze context bijzonder lovenswaardig en verdienen navolging. De kiem voor een positieve en creatieve state of mind kan al vroeg gelegd worden, door voor een aanbod te zorgen waar kinderen en jonge mensen hun eerste wetenschappelijke, technologische, maatschappelijke of artistieke dromen kunnen toetsen aan de werkelijkheid. De jeugd mag uitgedaagd worden om met een open blik naar de wereld en de toekomst te kijken.

Ontdekken wat je inspireert is een levenslange lust.

De provincie Limburg heeft de afgelopen 75 jaar ook een gigantische metamorfose meegemaakt. Met de opkomst van de steenkoolmijnen kreeg het oorspronkelijke agrarische karakter van onze provincie een heel ander uitzicht. Decennialang hebben de steenkoolmijnen nieuwe welvaart gebracht en werden ze de industriële motor voor het hele land. Met de sluiting van de mijnen en Ford Genk is het ook duidelijk dat een nieuwe fase is aangetreden. Van het zwarte goud zijn we overgestapt naar het grijze goud: de brains. De welvaart voor de toekomst zal niet meer komen van de steenkoolenergie, maar van creatieve energie.

De welvaart voor de toekomst zal niet meer komen van de steenkoolenergie, maar van creatieve energie.

Limburg is een streek met uitgestrekte boomgaarden, prachtige natuur, een mild klimaat, lekker eten, waar het aangenaam om te wonen is en met wat afgelegen in het groen een kleine universiteit, hogescholen, onderzoekscentra, wetenschapsparken en innovatiesteden. We moeten niet een tweede Silicon Valley zijn en de UHasselt moet geen tweede Stanford University worden. We moeten wel zelfbewuste AMBITIE hebben om een eigen creatief en toekomstgericht verhaal te schrijven. Ambitie hebben om dingen te veranderen en dromen te verwezenlijken. Ambitie hebben om het beste uit onszelf te halen. Ambitie hebben om vol overtuiging de creativiteit te stimuleren en kansen aan nieuwe ideeën te geven.

We moeten een provincie zijn met een eigen, positieve en creatieve “Limburg-state of mind” waar mensen aangemoedigd worden om hun kennis en creatieve energie te gebruiken om vorm te geven aan hun verbeelding voor een creatieve en duurzame toekomst.

Sociale veerkracht

Moet de Stad Limburg enkel maar uitblinken in slimme innovatieve skills? Moet het zo nodig altijd smart zijn en is excelleren in alles wat wij doen noodzakelijk? Neen, zeker niet. Naast clean tech mag er ook plaats zijn voor het zogenaamde “low tech”.

Naast ICT-vernuft, vederlichte drones en smart solutions moet Limburg ook investeren in de zachte (kern) waarden van onze regio. De authenticiteit, de cultuurwaarden en de werkethiek die onze regio kenmerkt, vormen belangrijke inherente troeven, waar ook de buitenlandse stakeholders belang aan hechten. Ze bepalen niet alleen mee de attractiviteit van de regio, ze zijn nog meer bepalend voor de leefbaarheid voor en de levenskwaliteit van de eigen inwoners.

Achteromkijken dus, om zo slim vooruit te gaan. Want ook slow is slim!

Laat ons daarom de ingezette transitie uitpuren en ook ons “maatschappelijk” ambitieniveau verhogen door de toekomst in al zijn facetten met een open geest verder te exploreren en nieuwe ideeën, trends en ontwikkelingen, ook in de humane en sociale wetenschappen, alle kansen te geven. Laat ons kansen geven aan sociale ondernemingen. Laat ons op het domein van de sociale innovatie exploreren en nieuwe methodieken ontwikkelen. Laat ons maatschappelijke uitdagingen op nieuwe manieren aanpakken en op slimme manieren financieren. Want wat mens en samenleving nodig hebben, is de nodige zuurstof om mee te bouwen aan de transitie naar de Stad Limburg.

Eén van de troeven waarop we kunnen bouwen zijn onze streekproducten. Zij vormen niet enkel een bekend label waarrond een imagocampagne kan worden gevoerd, maar kunnen morgen ook een cruciaal onderdeel zijn in de stap naar het ontwikkelen en stimuleren van nieuwe vormen van landbouwproductie en – consumptie. Het opzetten van een “eigen kweek”-strategie rond streekeigen landbouwproducten waarbij de lokale biodiversiteit enerzijds en het respecteren van de korte keten (kleine ecologische voetafdruk) anderzijds als meerwaarde wordt gepromoot, kan een hefboom betekenen voor de sector. De stap naar een innoverende stadslandbouw die waarde toevoegt aan verschillende maatschappelijke componenten zoals sociale duurzaamheid, economische, ecologische en ruimtelijke kwaliteit is dan niet meer veraf. Hier zijn zelfs al tal van voorbeelden in de regio aan te geven. Ook dichtbij huis kennen wij al kleinschalige op duur-

zaamheidsprincipes gebouwde landbouwprojecten: de CSA- (Community Supported Agriculture) boerderijen in St.-Truiden (Samenland) en Herk-de-Stad (Hoeve het Blokhuis) zijn mooie voorbeelden van sociale duurzaamheid door lokale teelt en lokale consumptie in één korte keten te brengen. Door productie en consumptie lokaal te houden en bovendien duurzaam te produceren, is er bovendien een ongelooflijke CO₂-reductie. Deze “puur Limburg” filosofie, kan je doortrekken naar alle sectoren en diverse goederen en diensten “Made in Limburg”. Dit is een uitdaging waar onze provincie zich wil in meten en kan in onderscheiden. Hierop wordt verderop in deze publicatie nog dieper ingegaan.

Onderwijs

Het hoger onderwijs speelt een cruciale rol als trekker voor de ontwikkeling en groei van onze regio. Door het aanbieden van kwaliteitsvolle en toegankelijke opleidingen en door een strategische bundeling van onderzoek, onderwijs en maatschappelijke dienstverlening wordt niet alleen meerwaarde gecreëerd, maar worden ook belangrijke bouwstenen gelegd voor de jobs van de toekomst. Het belang van een goede studiekeuze en studieoriëntering, met waarborg op een optimale doorstroming, blijven een groot aandachtspunt. Daarnaast moet onze universiteit focussen op het aantrekken van “vreemde” studenten, van buiten onze provincie. De positieve groeiscore van bijvoorbeeld een universiteit als Maastricht is voornamelijk toe te wijzen aan hun actief internationaal aantrekkingsbeleid.

Zoals ook het SALK-rapport aangeeft, is er naast het belang van de uitbouw van een degelijk academisch parcours, dat intensief investeert in al haar talenten, ook nood aan versterking van de technische - en beroepsscholing. De Limburgse economie is vandaag nog in hoge mate geïndustrialiseerd, wat maakt dat er nood is aan voldoende technisch geschoolde profielen op maat van de behoeftes van het bedrijfsleven. Naast het opkrikken van het imago van het technisch – en beroeps- onderwijs zal er eveneens een serieuze impuls nodig zijn om de opleidingen nog beter af te stemmen op de vraag van de arbeidsmarkt.

Tot slot moet de start van een werkgroep onderwijs, “Limburg Excellent Onderwijs”, waarin alle actoren worden uitgenodigd om actief te participeren, de nodige dynamiek op het terrein opleveren om in onze regio alle gestelde knelpun-

ten, binnen het brede domein van het onderwijs, nu effectief te benoemen en aan te pakken. Een Staten-Generaal van het Limburgs Onderwijs medio 2015 vormt een eerste ijkpunt.

Eén van de concrete acties die vandaag al uit de startblokken gaat is de “vzw Kind en Taal”. Met deze vzw hoop ik dat wij nu eindelijk ook vooruitgang kunnen boeken in het terugdringen van de taal- en leerachterstand in de lagere en secundaire scholen, vooral bij de allochtone groepen in de voormalige mijn-regio.

Het is aantoonbaar dat de sociaaleconomische achtergrond van de gezinnen een sterke invloed heeft op de schoolprestaties. Hoe zwakker de sociaaleconomische achtergrond, hoe meer kansen een leerling heeft op een problematische schoolloopbaan en ongekwalificeerde uitstroom. Daarbovenop hebben steeds meer kinderen het Nederlands niet als thuistaal en groeit een groep kinderen op in een taalarme Nederlandstalige omgeving.

Dit hypothekeert de verdere economische ontwikkeling van de provincie en dit draagt bij, met een ongewijzigd beleid, tot een verdere dualisering van de Limburgse bevolking.

In het uitvoeringsplan van het SALK neemt de Vlaamse Regering daarom flankerende maatregelen op inzake kinderarmoede, onderwijs en welzijn, waarbij het de uitdrukkelijke wens is om dit gecoördineerd aan te pakken binnen een geïntegreerd kinderarmoedeplan. De focus ligt hierbij op de leeftijdsgroep tussen 0 en 6 jaar.

In dit kader worden twee modellen gepresenteerd die de Vlaamse Regering graag uitgerold ziet naar de 13 geselecteerde Limburgse gemeenten die het meest geconfronteerd worden met deze problematieken. De selectie van deze gemeenten gebeurde op basis van een reeks kansarmoede-indicatoren.

Cultuur en beleving

“De hunker naar de stad” zal er altijd zijn. Mensen komen naar de stad voor een beter leven. Niet alleen omdat er daar een voelbare dynamiek aanwezig is die streeft naar maatschappelijke vernieuwing en naar slimme duurzame ontwik-

keling, maar ook omdat er op cultureel vlak heel wat beweegt en te beleven valt. Cultuur is één van de belangrijkste dragers van stedelijkheid. Geen stad zonder cultuur, geen cultuur zonder stedelijkheid. Waarom cultuur dan zo belangrijk is? Omdat cultuur bij uitstek verbindend is en rijk is aan diversiteit. Omdat cultuur mensen samenbrengt, ruimte geeft voor kritische zin en creatief denken stimuleert. Maar bovenal omdat cultuur eeuwenlang een onmiskenbare bijdrage geleverd heeft aan de sociale, economische en menselijke ontwikkeling en dit uit zich vooral in een stedelijke context. Cultuur – in zijn breedste betekenis – verdient daarom bij de uitbouw van de “Stad Limburg” onze prioritaire aandacht.

De Limburgse economie mist de culturele hefboom

Noël Slangen

Toen Winston Churchill eerste minister was en men hem vertelde dat er gesneden moest worden in het cultuurbudget om de groeiende kosten van de Tweede Wereldoorlog te dragen, antwoordde hij met de vraag “Waarvoor vechten we dan eigenlijk?”.

Het treft me hoe onderbelicht kunst en cultuur zijn in de plannen voor het herstel van onze provincie. SALK en cultuur lijken niet te rijmen. Om de preciaire situatie van onze provincie te keren is een mix van elementen nodig. Het noodzakelijke element “cultuur” wordt daarbij stelselmatig over het hoofd gezien. Men ziet in tijden van tegenspoed cultuur eerder als een onverantwoorde verspilling. Dat is een vergissing, want cultuur is een van de belangrijkste hefbomen voor een groeiende economie en meer welvaart.

Cultuur trekt welvaart aan

Zelfs als je geen cultuurconsument bent moet je als Limburger voor cultuur zijn. Cultuur trekt welvaart aan. Want cultuur trekt ondernemers, beslissers, kapitaal, kunstenaars, denkers en zo ook investeringen en tewerkstelling aan. Welvaart wordt gecreëerd door beslissers en investeerders die behoefte hebben aan het soort netwerken dat cultuur kan bieden. Verzamel eens visitekaartjes in de belangrijke grootstedelijke cultuurhuizen en je krijgt een doorsnede van wie in ons land de beslissingen neemt. Tevens vind je er ook mensen die geprikkeld willen worden en die dit soort sensitiviteit nodig hebben in hun dagelijkse bezigheden. De Venetianen beseften al dat als bij hen de dingen artistiek en cultureel gebeurden, zij er ook in zouden slagen om kapitaal, ondernemerschap en macht aan te trekken. Want wie het voor

het zeggen heeft, wie onderneemt en bedenkt, wil zijn waar cultuur floreert. Wat werkt voor een uit de kluiten gewassen eiland dat de wereld wilde domineren, zal ook wel een optie zijn voor een provincie die op zoek is naar een weg uit de crisis.

Het meerookeffect van cultuur

De impact van cultuur op de samenleving en economie mag je daarom niet benaderen vanuit het oogpunt van wie daadwerkelijk participeert, zoals voorstellingen bijwonen of tentoonstellingen bezoeken. Er bestaat bij cultuur zo iets als een “meerookeffect”, zoals je in een ruimte waar gerookt wordt, meerookt, ook al steek je zelf nooit een sigaret op. Op dezelfde manier heeft de aanwezigheid van cultuur in een stad of regio een impact die de rechtstreekse participatie overstijgt. Neem twee steden die volkomen identiek zijn, maar bouw in de ene een opera zoals die van Sydney en in de andere niet. Op dat ogenblik zal je zien dat er ook een effect ontstaat ook op wie nooit een voet in het operagebouw zet. De stad krijgt een andere uitstraling, trekt mensen aan die anderen beïnvloeden of voor investeringen zorgen, het toerisme doet het beter waardoor weer nieuwe restaurants en brasserieën ontstaan, enzovoort. Neem die opera in die ene stad weg voor één dag en je ziet toch een sterk verschil tussen beide steden.

De braindrain van Limburg

Grotere steden hebben het gemakkelijker om op het vlak van kunst en cultuur het verschil te maken. Dat gaat gepaard met meer uitgangsmogelijkheden, horeca en activiteiten. In de steden is het spannend, daar troept men samen. Grotere steden werken daarom als onverbidelijke magneten op jong talent, ook op het Limburgse jonge talent. We kunnen spreken van een ware braindrain uit Limburg. Je vraagt je soms af waarom het binnenland van de VS zo benauwend conservatief en anti-intellectueel is. Worden mensen daar conservatiever of dommer geboren? Helemaal niet, het probleem is dat jonge en

creatieve mensen naar de kust verhuizen omdat het daar boeiender en uitdagender is. Daar vind je debat, daar vind je cultuur.

Bedrijvigheid volgt cultuur

Bij ons vergrijzen heel wat gemeenten in hoog tempo. Jonge gezinnen trekken omwille van hun werk weg en studenten keren niet meer terug. Een omgeving die dichtbij een stedelijke omgeving ligt, houdt jonge gezinnen bij en trekt jongeren aan. Maar een omgeving die enkel goedkope bouwgrond of een groene omgeving te bieden heeft, eindigt met een homogene en verstarde bevolking, een slaapstad zonder eigen activiteit. Als we Limburg als stad bekijken, dan kun je er niet om heen: zonder cultuur redt Limburg het niet. Als je in Afrika een hoogwaardig watersysteem voor de bevolking realiseert, blijkt dat er zich binnen de kortste keren een legergarizoen en een universiteit in de buurt vestigt gevolgd door een florerende handel en stijgende inkomens. Bij ons heeft cultuur dezelfde uitwerking. Een interessant en hoogwaardig cultureel weefsel is daarom net zo belangrijk als een wegennet of fiscale stimuli om tewerkstelling aan te trekken.

Beslissingscentra maken het verschil

Een onderneming die enkel produceert en waarvan de directie, de onderzoekers, de marketeers, de verkopers en de administratie elders zitten, loopt tegenwoordig het meeste risico om naar een andere locatie in het buitenland te verhuizen. Meer nog: het gebeurt steeds minder dat in Vlaanderen en België nog nieuwe bedrijven neerstrijken die uitsluitend produceren. Niet zo verwonderlijk, zelfs als we onze loonhandicap overwinnen, zullen we nooit de uurlonen hebben van Azië of het voormalige Oostblok. Wij leven nu eenmaal op een ander welvaartspeil en gelukkig maar. Het heeft daarom geen zin om te blijven mikken op de industrieën van het verleden.

Pas als Limburg mensen en ondernemingen kan aantrekken die producten en projecten bedenken en in de markt zetten, pas dan ontstaat ook een nieuwe behoefte aan mensen om die producten te produceren. Zo werkt het en niet omgekeerd. Een regio waar geen beslissingen genomen worden, niets uitgevonden of bedacht wordt en waar geen verkoopdiensten aanwezig zijn, is per definitie een arme regio. Dit soort bedrijven - met beslissingscentra, verkooppunten, onderzoek en ontwikkeling - hebben echter behoefte aan hoogwaardig personeel. Deze mensen blijven niet of verhuizen niet naar omgevingen met een matig aanbod op het vlak van ontspanning, horeca, wonen en ... cultuur.

Het ziet er niet goed uit

Nochtans ziet het er voor cultuur in Limburg behoorlijk slecht uit. De feitelijke afschaffing van het provinciebestuur speelt daarin een belangrijke rol. De provincie springt tot nog toe bij waar we door Vlaanderen onder-

bedeeld zijn en dat op nogal wat vlakken. Voor podiumkunsten bleek Vlaanderen minder dan 3 % voor Limburg gereserveerd te hebben. Minder dan 3 %! Voor cultuur worden we al jaren schaamteloos onderbedeeld in verhouding tot ons inwonersaantal, maar kon de provincie toch nog wat rechttrekken. Daarnaast missen wij een grote stad die de kosten van cultuur over een voldoende groot aantal inwoners kan spreiden en die vanzelf schaal creëert waarin cultuur kan gedijen. Limburg benaderen als de grootste stad van Vlaanderen is de logische oplossing.

Niet enkel tonen, maar ook creëren

Een specifieke uitdaging is het evenwicht tussen het receptieve en het creatieve. In de jaren 1970 werd heel Vlaanderen voorzien van culturele centra en andere accommodatie, waardoor een culturele industrie ontstond die van zaal tot zaal reisde om lokale inwoners een kwalitatieve mix aan cultuur en ontspanning aan te bieden. Een professioneel uitgesmeerd eenheidsaanbod was het resultaat. Dit in twijfel trekken, kan terecht als elitair gezien worden. Mensen naar het theater of naar de tentoonstellingsruimte halen is op zich een waardevolle missie en onze gemeentelijke culturele instellingen doen op dit vlak zeer goed werk. Maar de impact daarvan op de economische aantrekkingskracht van Limburg is eerder beperkt. Het volstaat niet om de podia over Vlaanderen te spreiden, ook de creatie moet gespreid worden. Limburg moet meer ruimte voor cultuurcreatie krijgen. Op domeinen waar wij een verschil kunnen maken zoals in muziek, maatschappelijk theater, beeldende kunsten of literatuur kunnen we inhaken op het DNA van Limburg. In Limburg ruimte creëren voor creatie en experiment zou de belangrijkste doelstelling voor het Vlaamse cultuurbeleid moeten zijn als men Limburg wil versterken. Creatie en experiment manifesteren zich immers eerder in een geconcentreerde stedelijke omgeving en een sterk cultureel "structuurplan" voor Limburg, een intensere samenwerking tussen Hasselt en Genk en het uittrekken van nieuwe middelen voor creatie los van of het aanbod er vandaag al is, zijn voorwaarden voor een werkbare culturele hefboom voor Limburg.

De anekdote over Winston Churchill is overigens een legende, want hij heeft die woorden nooit uitgesproken. Wat Churchill wel deed, was theaters en andere cultuurhuizen open houden: hij was van mening dat zijn volk daar de nodige energie opdeed om die harde en vuile oorlog te doorstaan. Hij weigerde de Engelse kunstschatten naar Canada te verschepen, omdat hij er geen enkele twijfel over wilde laten bestaan dat de geallieerden zouden overwinnen. Meer dan de authenticiteit van zijn uitspraak blijft daarom de authenticiteit van de achterliggende gedachte overeind: dat cultuur zowel het wapen als de ultieme test is voor een goed functionerende samenleving.

Hoe belangrijk is cultuur voor de ontplooiing van de regio, van de Stad Limburg?

Kenneth Ramaekers

Toen de regering van Winston Churchill geld nodig had om de Tweede Wereldoorlog te financieren, werd hem geadviseerd het geld bij de kunst- en cultuurbegroting weg te halen. “Maar waar vechten we dan nog voor?” vroeg de staatsman zich af.

Beter kun je het belang van kunst en cultuur niet samenvatten. Toch ligt ook daar weer meteen de focus als het over besparen gaat. Je kunt je dan ook terecht afvragen hoe belangrijk cultuur eigenlijk is en meer bepaald voor deze regio, voor de Stad Limburg? En welke specifieke rol kan mode en bij uitbreiding het Modemuseum daar dan in spelen?

Om te beginnen staat het vast dat cultuur niet losgekoppeld kan worden van economie. Hoewel weinig mensen op het eerste gezicht die link zouden leggen, is al vaak aangetoond dat bezoekers van instellingen, musea en evenementen een directe impact hebben op de stad of streek waar ze gevestigd zijn. Bezoekers gaan na hun bezoek iets drinken, eten, shoppen en blijven misschien zelfs overnachten. De meeste steden en gemeenten hebben dat ondertussen in de gaten en stroomlijnen hun citymarketing dan ook naar deze toeristische troeven. Als mensen het bijvoorbeeld over Tongeren hebben, zal meteen de link gelegd worden met het Gallo-Romeins Museum. Een instelling die een serieuze meerwaarde oplevert voor de stad Tongeren en bij uitbreiding voor de hele provincie.

Maar het gaat uiteraard veel verder dan dat. Een groot bedrijf dat zich gaat vestigen in regio x of y heeft ook baat bij een grote aanwezigheid van belangrijke culturele instellingen. Toekomstige werknemers letten op de aanwezigheid van goede scholen in de buurt, openbaar vervoer, ziekenhuizen, sportclubs, etc. maar zijn ook gevoelig voor de mogelijkheden om hun vrije tijd op een aangename, zinvolle manier in te vullen. In Limburg wringt precies daar (zoals op veel andere vlakken) het schoentje. Vaak is dit dan ook een struikelblok voor mensen die naar Limburg zouden moeten verhuizen voor een toekomstige job. We hebben niet de grote culturele instellingen en infrastructuur die zowat alle an-

dere provincies wel hebben. Helaas gaat er nog steeds te weinig geld naar deze provincie om op het vlak van het culturele aanbod zelfs maar in de buurt te komen van het aanbod van andere centrumsteden en regio's. Deels misschien ook onze “eigen schuld”. Het Modemuseum Hasselt (MMH) bijvoorbeeld werd opgericht in 1989 terwijl het Modemuseum van Antwerpen in 2002 (13 jaar later!) zijn deuren opende. Het MoMu kreeg al snel een nationale erkenning en beschikt ondertussen, amper 12 jaar later, over 6 keer het budget van MMH. Zijn die Limburgers dan toch echt langzamer?

Zijn die Limburgers dan toch echt langzamer?

Het zijn er natuurlijk maar een handvol, die Limburgse instellingen en musea met nationaal, laat staan internationaal potentieel en dat is veel te weinig. Als Modemuseum behoren we daartoe en proberen we met zeer beperkte middelen ons steentje bij te dragen aan de aantrekkelijkheid van deze regio. Als Hasselt de laatste jaren al een beetje de uitstraling van “Modestad” verwierf, heeft het die voor een flink stuk te danken aan het Modemuseum. Expo's als In Her Shoes, UltraMegaLore, Devout/Divine – Fashion vs Religion en recent Axelle Red – Fashion Victim kregen niet alleen nationale, maar ook veel internationale bezoekers als gevolg.

Er is dus hoop!

Wat we vooral zouden moeten doen in de Stad Limburg is uitgaan van onze sterktes. We zijn te weinig fier op de mensen met Limburgse roots die (inter)nationaal het verschil maken en dit op veel vlakken, maar zeker ook op het vlak van cultuur. Binnen de mode bijvoorbeeld zijn die Limburgers echt wereldtop. Nog steeds verbaas ik me erover hoe weinig mensen daarvan op de hoogte zijn, laat staan dat het een factor is waar Limburgers fier op kunnen zijn.

Raf Simons zullen de meesten ondertussen (hopelijk) wel kennen sinds zijn aanstelling als hoofdontwerper bij Dior. Maar ik vind het oprecht vreemd dat bijvoorbeeld weinig mensen weten dat Martin Margiela (absolute topper en één van de meest invloedrijke ontwerpers uit de geschiedenis van de mode) een Genkenaar is. Dirk Bikkembergs heeft heel zijn jeugd in Diepenbeek doorgebracht. Bart Vandeboosch (Les Hommes) en Olivier Rizzo (stylist bij de wereldtop) zijn afkomstig uit Tongeren. Hannelore Knuts kent iedereen ondertussen natuurlijk, maar dan hebben we het nog niet gehad over pakweg de Limburgse link van Inge Grognaard en Marina Yees. Zo kunnen we nog even doorgaan ... Genoeg redenen dus om deze regio daarvoor op de kaart te zetten.

Limburg als broedplaats voor internationaal mode-talent. Koen Vanmechelen zal het graag horen. Het ondersteunen van jong talent uit deze (Eu)regio is daarbij

vandaag de dag een onontbeerlijke schakel. Als we één ding kunnen opmerken bij alle belangrijke namen die uit deze provincie komen, is dat ze hier allemaal vertrokken zijn en uiterst zelden nog terugkomen. Vroeger was dat misschien een “must” om een (internationale) carrière uit te bouwen. Vandaag de dag met internet als belangrijkste wapen misschien veel minder? Als we deze regio aantrekkelijker kunnen maken, gaan een heleboel mensen met potentieel misschien ook hun bedrijf hier uitbouwen en voor een economische meerwaarde zorgen? Laten we daar op de eerste plaats een doelstelling van maken. Kansen bieden aan startende ontwerpers van mode en accessoires. De PXL heeft bijvoorbeeld een goede afdeling juweelkunst. Kunnen we die versterken, uitbreiden, ondersteunen? Misschien zelfs internationaal op de kaart zetten?

**Limburg als
broedplaats voor
internationaal
modetalent.**

Zo zullen er ook in andere disciplines waarschijnlijk goede voorbeelden zijn die verdere investeringen in onder andere cultuur meer dan verantwoorden. Net zoals de verdere ontsluiting van deze provincie zeer belangrijk is en een absolute investeringsprioriteit, is ook die input in het culturele veld broodnodig. Niet alleen om meer mensen aan het werk te helpen, maar vooral om de culturele rijkdom van deze provincie te ontsluiten en zo veel meer volk hier te houden en aan te trekken dan nu het geval is. Cultuur als motor voor meer.

Arusha, 14 september 2014

Dag Herman

De maan is zo anders hier in de Ngorongoro Crater in Tanzania. De oneindige vlakke, de stilte en de Masaï die ik eerder op de dag gesproken heb, ordenen mijn gedachten en die gaan even over deze brief. Over de toekomst van de provincie Limburg en onze twee centrumsteden, idiosyncratische delen van een tweelobbig Limburgse placenta die zelf een lob is van een ouder en groter geheel. Ik denk aan wat de kern van de Stad Limburg is; Hasselt – Genk, aan wat hen verbindt en scheidt en de absurditeit daarvan.

Het contrast tussen de Masaï die ik sprak, hoeders van een oeroude nomadencultuur en onze verstedelijkte technotoop kan nauwelijks groter zijn. Natuur hebben wij niet meer. Wij hebben groene infrastructuur en die heeft geen bestaansrecht uit zichzelf. Die staat ten dienste, die dient als hefboom voor menselijke ambities. Ook cultuur zoals de Masaï die kennen, is ons vreemd geworden. Net zoals natuur is cultuur het speelveld geworden van een beleid. Terwijl cultuur kennis is, de overdracht van oude verworven wijsheden, de vertaling daarvan naar nu en het platform voor nieuwe wijsheden. Ik kijk naar de maan en luister naar het gezoem van de nacht.

De film Upside Down gaat over tweelingplaneten die dezelfde atmosfeer delen, maar elk hun eigen zwaartekracht hebben. De twee hoogste bergtoppen van die planeten raken elkaar bijna. Niemand mag naar de “andere” reizen. Het verschil tussen beide werelden is dan ook groot. Up Top leven de rijken in een postindustriële wereld en Down Below wonen de armen in een Dickensiaanse setting. Wat ze uit de mijnen halen, gaat naar Up Top. A tale of two planets. Maar ook two cities. Uiteindelijk zal het de verbeelding en het stuifmeel van bijen zijn die de kloof tussen de twee werelden zal dempen.

Genk en Hasselt zijn in deze film niet ver weg. Ik denk dat het hoog tijd wordt dat de artificiële scheiding tussen deze twee steden verdwijnt om een aantrekkelijke, groene metropool te vormen. Een veelgelaagde stad in het centrum van Limburg. Om zo een nieuw tweelobbig organisme te vormen: de stad en de provincie,?? de stad (met twee burgemeesters) en haar groene buitenwijken. Te kleine steden hebben geen toekomst in een globale context waar de laatste grote migratie van de mens in volle ontwikkeling is. Het is dat of zelf als wijk opgeslokt worden door Randstad Vlaanderen.

Veel wegen zullen moeten plaatsmaken voor natuur of agroforestry want in de provincie is geen plaats meer voor versnippering en beton. We moeten onze stedelijkheid herbekijken en zullen vruchtbaar moeten zijn in kleinschalige projecten, in urban farming. Voor vruchtbaarheid heb je twee polen nodig en die is er in de bi-pool Hasselt-Genk.

Voor veel provincies is het al te laat om op de trein van de toekomst te stappen. Ze konden niet ontsnappen aan de greep van de verstedelijking. De omslag naar urban farming en open landschap is nu bijna onmogelijk. Limburg is daar voorlopig aan ontsnapt. We hebben nog de longen om te kunnen ademen en de veerkracht om te veranderen. Om een stad van de toekomst te worden: de Stad Limburg.

En nu moet ik ervandoor Herman. Nature calls. Ik ga naar het nachtorkest luisteren. Ik hoop dat ik dat in de niet zo verre toekomst thuis ook kan doen. Tot binnenkort

Koen Vanmechelen

Natuur en levenskwaliteit

Het groene goud: zo wordt onze rijke en verspreide natuur in Limburg wel eens genoemd. Dat is nauwelijks overdreven. Na het zwarte goud (kolen) moet nu onder meer het groene goud (natuur) meer en meer uitgespeeld worden als één van onze troefkaarten zowel op ecologisch, toeristisch als op economisch vlak. Dit vergt een verstandige aanpak die vertrekt van de authenticiteit van de “groene gezonde regio” die wij willen zijn en die tegelijk past in ons streven naar klimaatneutraliteit.

Inzetten op onze “natuur” en deze terug maatschappelijk laten meetellen, levert een duurzame win-winsituatie op voor onze regio en geeft ons bovendien een strategisch voordeel ten overstaan van andere regio’s die minder goed bedeeld zijn.

Met het Nationaal Park Hoge Kempen, de Maasvallei, Bosland, de Wijers, Haspengouw en zoveel andere grote en kleine corridors en parken bezitten wij een onschatbare rijkdom aan natuurgroen om niet alleen onze levenskwaliteit te verzekeren, maar ook een economische, toeristische, ecologische return te realiseren. Laat ons onze expertise maximaal gebruiken om hieruit een optimaal rendement te genereren.

Stad Limburg Groene infrastructuur en andere ideeën

Bert Vanholen

Mobiliteit

De eerste stappen van regio’s in een transitie naar duurzaamheid manifesteren zich vaak door investeringen in openbare mobiliteit: naast SPARTACUS moet Limburg beschikken over minstens één waterstof-tankstation. Op die manier kan het volledige busnet van de Stad Limburg, aangevuld door het sneltramaanbod, koolstofneutraal instaan voor de basismobiliteit. We spreken over investeringskosten van circa € 1 200 000 naast de omschakeling van de busvloot naar waterstofmotoren.

Nog belangrijker dan de SPARTACUS-lijn naar Maas-tricht, zijn die naar Maasmechelen en Lommel. De

eerste kan immers verder doorgetrokken worden naar Heerlen en Aken, de laatste naar Eindhoven. Deze steden zijn groeipolen op het vlak van innovatie en werkgelegenheid. Eerder dan ‘s morgens de trein naar Brussel te nemen, kun je dan de sneltram naar het oosten of het noorden nemen. Aan de grens staan mensen met de rug naar elkaar ...

Klimaat

Transitiebeleid en –investeringen voor klimaatneutraliteit leiden in gidsregio’s tot een verhoogde tewerkstelling, naast het internaliseren van maatschappelijke kosten. Rijden er significant meer elektrische auto’s in de Stad Limburg dan elders? Rijden gedeputeerden met elektrische wagens? Zijn significant meer daken geïsoleerd? Worden er investeringen gedaan aan het energiepeil van overheidsgebouwen? Is er voldoende momentum om ons te onderscheiden van andere regio’s? Wie moet dit momentum creëren? Groene groei vereist investeringen, innovaties, een vernieuwd denken en een verankering in het beleid. Klimaatneutraliteit met andere woorden: do we walk the talk?

Het Provinciehuis te Hasselt is een ideaal gebouw om te verwarmen met biomassa. Een economische modellering werd hiervoor uitgewerkt. De investeringskosten worden afgeschreven over een periode van 8 jaar door een verlaging van de brandstofkosten. Het gebruik van lokaal geproduceerde biomassa genereert lokale tewerkstelling, eerder dan het verwarmen met stookolie of aardgas.

Groen

Groene infrastructuur staat voor een strategisch gepland netwerk van hoogkwalitatieve groene ruimten en milieu-elementen. Door het bereiken van een robuuste staat van biodiversiteit kan deze natuur helpen om de maatschappelijke problemen van de toekomst te tackelen, zoals de noodzakelijke adaptatie aan klimaatverandering en de stabiliteit van economische systemen. Deze robuuste staat wordt bereikt door het investeren in groen op de juiste plaats en in de juiste hoeveelheid, waardoor er gestreefd wordt naar het maximaliseren van de return on investment, die wordt gemeten door zowel de directe economische impact, in hoofdzaak aan de hand van werkgelegenheid, als de indirecte impact wat algemeen bekend staat als “welzijn”. Deze economische systemen moeten beschouwd worden in de ruime zin van het woord: urbanisatie, verstedelijking, welzijn, gezondheidszorg, tegengaan van criminaliteit en verkrotting, ...

Net zoals mensen nood hebben aan een “grijze infrastructuur” om zich te verplaatsen, heeft de biodiversiteit nood aan een “groene infrastructuur”. Grote natuurgebieden vormen de wervelkolom van dit infrastructuurnetwerk. Hier sluit een steeds fijnmaziger netwerk van water- en groenelementen op aan, waarvan de vingers reiken tot in de steden en woonwijken. De groene infrastructuur is naast robuuste natuurgebieden en blauwgroene aders in steden opgebouwd uit natuurwaarden in het landbouwgebied, bermen naast wegen, een laanboom, overhoeken op industriegebieden, ... De groene infrastructuur zorgt ervoor dat dieren en in mindere mate plantensoorten vrij kunnen migreren naar andere natuurgebieden, waardoor de negatieve effecten van de klimaatverandering kunnen gemitigeerd worden. Tevens is deze groene infrastructuur er voor de mensen: om te joggen, de hond uit te laten, als onderwerp voor kunstenaars, om tot rust te komen, ...

“Biophilic cities ensure that urban inhabitants have adequate access to parks, trees, waterfronts and nature.

Nature Deficit Disorder – a particular concern that children today are suffering from growing up in denaturated neighborhoods and communities. Residents involvement is needed to enhance social life, sense of place and social insertion”.

Aantrekkelijke polen om in te werken en te leven: groen stimuleert de sense of community, health related benefits (vermindering diabetes, minder depressies, verhoogde arbeidsproductiviteit), sociale veiligheid, urban food production, ... Belang van groen voor de mens an sich bestaat uit gezondheid, welzijn, minder criminaliteit, recreatieve omkadering, sociale cohesie, ...

De natuur levert allerlei diensten aan de mens, vaak zonder dat we ons daarvan bewust zijn: de zogenaamde ecosystemediensten. Een voorbeeld hiervan is bodemfixatie. In een bos houdt de strooisellaag en de wortels van de bomen de bodem vast, in extensieve landbouwgebieden gebeurt dit door hagen en graften. Bij grootschalige omzetting naar landbouw, waarbij vaak de tussenliggende hagen en graften verwijderd en geëgaliseerd worden, wordt de ecosystemedienst bodemfixatie vernietigd. Plots staat de slijk dan beneden in het dorp. Dan moeten allerlei technologische ingrepen, zoals wachtbekkens en ingewerkte strostroken, de ecosystemedienst vervangen. Meestal is de technische vervanging veel duurder en minder efficiënt dan de natuurlijke voorloper en betaalt de maatschappij de prijs dubbel: eerst voor de vernietiging, dan voor de remediëring van de ecosystemedienst.

De natuur levert allerlei diensten aan de mens, vaak zonder dat we ons daarvan bewust zijn: de zogenaamde ecosystemediensten.

De ecosystemedienst waterberging staat garant voor het afvoeren van het regenwater naar de dieperliggende grondlagen. Door zuivering in de bodem kan dit water opnieuw gebruikt worden als drinkwater. Het is van groot belang dat dit regenwater langzaam wordt afgevoerd naar beken en rivieren. In vroegere tijden werden heel wat waterlopen rechtgetrokken, met de bedoeling het water sneller af te voeren. Dit had echter een averechts effect, waardoor dorpen en steden onder water kwamen te staan. Hermeandering van waterlopen, ophouden van regenwater in hoger gelegen gebieden en streven naar een afname van verharde oppervlaktes verhogen de effectiviteit van de ecosystemedienst waterberging.

Een boom is eigenlijk een machine die de lucht zuivert en zuurstof toevoegt. Deze machine werkt geruisloos en op zonne-energie. Gelijktijdig legt deze machine koolstof vast, die wanneer de machine gerecycleerd moet worden, gebruikt kan worden voor woningbouw, verwarming, ... De machine heeft verder een parasol-functie, ze verlaagt de luchtvervuiling, de kleur van de

machine geeft een psychologisch rustgevend effect, ... Heel wat voordelen dus. Deze machine heeft echter één groot nadeel: éénmaal per jaar verliest de machine haar zonnecellen bij overschakeling naar de wintermodus. Als je die laat liggen, vergaan die cellen wel vanzelf. In tegenspraak met de degelijke werking van de machine, nemen mensen er vaak aanstoot aan als een dergelijke machine in hun straat of tuin staat. Vermoedelijk kennen deze mensen de werking van de machine onvoldoende.

“Green Infrastructure is a holistic tool to tackle habitat loss while contributing to smart and sustainable socio-economic growth. It provides us with solutions for a better quality environment, a healthier society and a more prosperous economy. Green Infrastructure is especially important to the European Union due to its potential to help preserve and enhance ecosystem services and adapt to climate change in a multi-stakeholder setting”.

Natuur is samen met de aard van de mensen (gastvrijheid en rustige mentaliteit) het grootste onderscheidend kapitaal van de Stad Limburg. Natuur, naast klimaatneutraliteit en gastvrijheid, is de basis voor de uitstraling van de Stad Limburg.

Onze hedendaagse maatschappij is in transitie met betrekking tot communicatie, energie en duurzaamheid. In de maatschappij van de toekomst is door haar duurzaamheid niet langer sprake van een polarisatie tussen industriële ontwikkeling en natuurbehoud. Ondernemers zijn het erover eens dat een duurzaam milieubeleid niet noodzakelijk leidt tot hogere kosten. Een moderne groenontwikkeling speelt een belangrijke rol in de transitie maatschappij, naast milieu-aspecten.

“Cities can compete for the designation of Green Capital City. This program was created by the European Commission to recognize cities that have a consistent record of achieving high environmental standards and are committed to ongoing and ambitious goals for further environmental improvement and sustainable development”.

De groene omgeving is de basis van de vrijetijdseconomie en is relevant voor het aantrekken van investeerders in de logistieke en maakindustrie. Tevens is er een bewezen substantiële bijdrage van groen aan het welzijn in een regio. In de komende 5 jaar (2015 – 2020) is het de intentie van het programma iGreen om verhoogd in te zetten op groeninvesteringen met als eindfinaliteit het verhogen van het welzijn in en de aantrekkelijkheid van de streek. Belangrijke doelstelling is het genereren van investe-

ringen die leiden tot duurzame jobs. Groen wordt hier geïnterpreteerd in de brede zin van het woord: stedelijk groen, groene corridors, natuur- en bosbouw, bouw- en sloopwerken, bio-energie, ... Een aantal investeringssporten wordt in het kader van iGreen vooropgesteld.

- **Urban:** investeringen zijn beelddoorbrekende groen-integratie in projectontwikkeling en stadsomgeving, de aanleg van lanen en buffers op toeristische invalswegen, groenblauwe aders door steden heen, landscaping van industriezones, belevingsgroen, kunst en groen, ... Tewerkstelling wordt vooral gegeneerd in de bouwsector, de groensector en de creatieve sector.

- **Space:** de open ruimte in Limburg staat onder druk. In de Stad Limburg zal het in 2050 een grote meerwaarde zijn om te beschikken over een aantal grote parken. Momenteel zijn er nog relatief grote groene en open ruimten, anderzijds neemt de urbanisatie sterk toe. De doelstelling moet zijn om de bestaande open ruimte maximaal te vrijwaren en in beperkte mate en waar mogelijk te “de-urbaniseren”. Specifiek wordt hier gedacht aan het verwijderen van restanten van vaak hoogdynamisch ontwikkelde locaties in grote groengebieden, die nu vaak achterhaald zijn, als storend ervaren worden in de laagdynamische ruimte en daarom geen nieuwe invulling vinden. Ook een zeer gerichte vorm van “ontlinting” kan hierbij in overweging worden genomen. Investeringen, met daaraan verbonden werkgelegenheid, zijn vooral het verwijderen van verouderde infrastructuur en sloopwerken. Ook beelddoorbrekende ruimtebeleving kan tot investeringen leiden. Tewerkstelling wordt vooral gegeneerd in de bouw- en creatieve sector. In dit spoor moet de link gelegd worden met de SALK-actie Territoriaal Ontwikkelingsplan Limburg (T OP).

- **Nature:** investeringen zijn NATURA2000-gerelateerd, ontsnipperingsinfrastructuur zoals wildrasters en eco-ducten en vergroening in het kader van de Common Agricultural Policy. Tewerkstelling wordt vooral gegeneerd in de bouwsector, de landbouwsector en de groenaannemerij.

- **Water:** door verhoogde afvoer van hemelwater wordt de maatschappij meer dan vroeger geconfronteerd met overstromingen en hoogwaterstanden. De aanleg van wachtbekkens zijn vaak end-of-pipe solutions. Doordacht investeren in waterretentie kan hierop een antwoord geven. Anderzijds is er het belang van kwaliteitsvol drinkwater. Dit kan door het vrijwaren van gebieden van negatieve milieu-invloeden. Tewerkstelling kan worden gegeneerd in de waterbouwkundige sector.

- **Climate:** de impact van klimaatveranderingen kan on-

De groene omgeving is de basis van de vrijetijdseconomie en is relevant voor het aantrekken van investeerders in de logistieke en maakindustrie.

der andere worden gemitigeerd door koolstoffixatie in bos- en moerasbeheer. Tewelkstelling kan gegeneerd worden in natuur- en bosbeheer en waterbouwkundige werken.

- **Fiber:** investeringen zijn gekoppeld aan de ontwikkeling en bevoorrading van biomassacentrales, vergisting van natuur- en bermmaaisel, productie van kwaliteits-hout voor de woningbouw, bioraffinage, ... Tewelkstelling kan hierbij gegeneerd worden in de bosbouw, maar ook in de logistieke ketens en het ontwikkelen en plaatsen van technische installaties, ... In dit spoor moet de link onderzocht worden naar de kringloopeconomie en hierrond lopende initiatieven.

Er is in de Stad Limburg een rechtstreeks belang van groen voor de economie. 80 % van de toeristen die Limburg bezoekt, doet dit omwille van de natuur en het groene kader ...

Limburg bevindt zich momenteel in moeilijke economische tijden. Deze achterstand moet gebruikt worden om voorsprong te nemen op het vlak van natuur, milieu en duurzaamheid. Internationale studies tonen immers aan dat door te investeren in deze groeisectoren, dit leidt tot tewerkstelling en groei. iGreen is dan ook een element van iLimburg, naast iClean, iEnergy, iClimate en iCulture. Door deze aanpak kan modern groen in maatschappelijke context van marginaal naar mainstream evolueren.

Wie beheert de publieke groene infrastructuur en hoe kunnen we het onderhoud hiervan betaalbaar houden? Een voorbeeld is het groenbeheer van de gewestwegen: door een veelheid aan paaltjes en vangrails is het maaien van de bermen erg kostenintensief. De maaitractor moet immers voorafgegaan worden door een groenarbeider met bosmaaier, gevolgd door twee botsabsorbeers. Is het verantwoord paaltjes, verlichtingspalen en vangrails te verwijderen om het groenbeheer efficiënter te laten verlopen? De vrijgekomen kosten kunnen dan bijvoorbeeld gekanaliseerd worden naar het groenonderhoud in de stedelijke context, waar door het niet langer inzetten van herbiciden, de manuele beheerspanning moet verhoogd worden.

Ruimtelijke ordening en omgeving

“The future model of new settlements should be the Compact City. This is a city concept consisting of independently functioning units, in which the aspects of everyday life can be laid out and accessed within walking distance by all members of society. The City of the Future

is a city of social and functional integration, cultural diversity, accessible education, resource conservation and regional dialogue”.

Beleidsplan Ruimte Vlaanderen: bij BAU beslaat bebouwing 30 % van de ruimte in 2050. Anderzijds zal het door klimaatverandering meer gaan regenen en stormen. Zonder oplossingen zullen er in 2050 dus meer overstromingen zijn. Daarom is het noodzakelijk om maximale infiltratie van water mogelijk te maken. Dit moet gebeuren door te ontharden. Tevens moeten beken en rivieren opnieuw kunnen meanderen: een kronkelende beek heeft een vertraagde afvoer, waardoor het water minder snel in het dorp staat ...

In Limburg zijn er plaatsen waar je met je oprit op een autosnelweg kunt uitkomen. Voorbeeld is de Boslaan tussen Genk en Dilsen ter hoogte van de wijk De Nieuwe Homo. Voor de veiligheid van de weggebruiker werden hier over kilometers wildrasters geplaatst, maar een veiligheidsrisico door een aanrijding van iemand die zijn oprit indraait, zou geen probleem zijn? Op dergelijke locaties moeten door een recht van voorkoop deze woonfuncties gesaneerd worden.

Beleidsplan Ruimte Vlaanderen: “De open ruimte moet in de toekomst sterker ontsnipperen dan versnipperen”.

Veel van onze publieke grijze infrastructuur werd aangelegd in de 70'er jaren: autosnelwegen, bruggen, waterwegen, ... Sindsdien werden beperkte aanpassingen aangebracht. Tevens werd er over het algemeen niet aan bundeling van infrastructuur gedaan, waardoor we momenteel kunnen spreken van een verrommelde publieke ruimte. De meeste mensen zijn zich hier niet van bewust. Als je echter geconfronteerd wordt met een opgeruimde publieke ruimte in de omliggende landen, groeit het besef dat dit niet stimulerend is voor het aantrekken van buitenlandse investeerders en voor de leefbaarheid van de regio. Er moet aandacht zijn voor het opruimen van de publieke ruimte van de Stad Limburg.

Vauban, een buitenwijk van Freiburg in het Schwarzwald, wordt beschouwd als één van de groenste wijken van Europa. Moderne gebouwenblokken worden afgewisseld met speelparken, volkstuintjes en pleintjes. In de speelparken verhogen waterelementen de kinderbeleving. De meeste bewoners hebben een kleine privétuin, die naadloos aansluit op de communale ruimtes. Op de balkons staan overal potplanten, in de wijk staan duizen-

Er is in de Stad Limburg een rechtstreeks belang van groen voor de economie.

Er moet aandacht zijn voor het opruimen van de publieke ruimte van de Stad Limburg.

den bomen en struiken. De groene uitstraling en beleving verhoogt het sociale weefsel.

Waarom staan de borden van “bebouwde kom” in het midden van het dorp? Doordat onze dorpen gegroeid zijn vanuit het concept van straatdorpen, deinen onze dorpen en steden steeds verder uit. Vaak zie je geen verschil voor en na het bordje van de bebouwde kom. Nochtans houdt een dergelijke dichtheid van huizen, elk met hun oprit verbonden met een gewestweg, een veiligheidsrisico in. Fietzers op de meestal niet-vrijliggende fietspaden kunnen omgemaaid worden en ongevallen tussen voertuigen zitten vaak in een klein hoekje. Idealiter wordt de bebouwde kom uitgebreid tot waar de huizen niet meer aansluitend staan. Probleem is echter dat het dan overal bebouwde kom is? Op plaatsen waar de huizen slechts één rij vormen in het in hoofdzaak omliggende open landschap, worden deze best via een recht van voorkoop systematisch gesaneerd. Bijkomende woongelegenheden moet centrumondersteunend worden uitgebouwd. Dit proces kan gefinancierd worden door het oprichten van een openruimtefonds dat van de nodige geldmiddelen voorzien kan worden door het systematisch innen van planbaten. De uitvoering is vanzelfsprekend niet populair. Door het invoeren van een recht van voorkoop, draagt de overheid bij op het moment dat de verkoper van het goed af wil. Op langere termijn worden grote maatschappelijke kosten gespaard: transporttijd tussen bebouwde polen, besparingen op aanleg van nutsvoorzieningen, een verhoogde verkeersveiligheid, ...

Wat met het streefbeeld Limburg Klimaatneutraal?

Johan Van de Broek,
Patrick Boucneau,
David Michiels

Klimaatbalans

Het afgelopen jaar werd in opdracht van de Vlaamse overheid, naar het voorbeeld van wat de provincie Limburg reeds deed in 2010-2011, een meting uitgevoerd naar de uitstoot van broeikasgassen in alle 308 gemeenten. Jammer genoeg waren de daarbij gebruikte bronnen en methodieken anders dan degene die Limburg eerder hanteerde. Daardoor is het trekken van specifieke conclusies met betrekking tot de evolutie van de klimaatbalans voor Limburg over de voorbije jaren onmogelijk. Maar toch bevestigen deze cijfers in grote lijnen wat iedereen intussen voelde aankomen: we hebben hier en daar wat vooruitgang geboekt, maar Limburg zal zeker niet klimaatneutraal zijn in 2020. Het niet-behalen van deze vooropgestelde ambitie betekent echter niet dat voorbije of komende inspanningen vergeefs zijn.

Integendeel: begin dit jaar liet de provincie becijferen dat tegen 2020 de gezamenlijke uitstoot indien er gerichte investeringen en aangepast gedrag gebeuren, met meer dan 30 % kan worden teruggeschoefd. Dit is geen onrealistisch, hypothetisch cijfer, maar een wetenschappelijk onderbouwde inschatting die uitgaat van zowel technische als maatschappelijke haalbaarheid. Uitgangspunt blijft dat het streven naar klimaatneutraliteit onze provincie op termijn meer welvaart en welzijn kan opleveren dan gelijk welk sectoraal herstelplan.

Toegegeven: dat Limburg zijn oorspronkelijke klimaatambitie niet zal halen, heeft deels te maken met de impact van externe factoren op economie, energie, mobiliteit en zo meer. Maar sterker nog spelen de interne factoren voor elk van die thema's. Onze regio is ruimtelijk te sterk ge-fragmenteerd: uitwaaiende sluiers van bebouwing, handelszaken, wegen en andere infrastructuur. Elk gegroeid vanuit een economische logica die op microschaal klopte, maar op niveau van onze provincie leidde tot een extreem hoge mate van inefficiëntie.

Vergis je niet, de lasten van die inefficiëntie dragen wij allemaal. Financieel door de hoge kosten van

Uitgangspunt blijft dat het streven naar klimaatneutraliteit onze provincie op termijn meer welvaart en welzijn kan opleveren dan gelijk welk sectoraal herstelplan.

aanleg, van het gebruik en vooral van het langetermijn-onderhoud van de noodzakelijke verbindende infrastructuur. Maar ook sociaal, door de tijd die we dagelijks extra moeten investeren om gebruik te maken van alle noodzakelijke functies. Er is ook een significante impact op onze gezondheid en welzijn. Denk maar aan fijn stof, verkeersrisico's, lawaai stress. Zelfs onze beroemde bronsgroene natuur, waar we in Limburg een succesvolle toeristische industrie op hebben gebouwd, heeft er sterk onder te lijden. Onze watersystemen, netwerken van soorten en habitat, natuurlijke bestuivers en plaagbestrijders voor onze land- en tuinbouwteelten, de bodem- en luchtkwaliteit, ze kreunen allemaal onder onze sterk versnipperde activiteiten en ruimtebeslag. Dat terwijl een robuuste bufferende groene infrastructuur en een vergroende "grijze infrastructuur" zoveel kunnen bijdragen aan onze leefkwaliteit en sociaaleconomische toekomst. Een concept als i-Green kan daarbij een belangrijke leidraad zijn.

Om het met een voor onze provincie herkenbare metafoor te zeggen: meer dan ooit is voor een gezonde groei van de "Stad Limburg" een vruchtsnoei nodig. Proberen de dunne, energievretende uitlopers weg te halen om meer vrucht en rendement te halen bij de sterke takken.

Om het met een voor onze provincie herkenbare metafoor te zeggen: meer dan ooit is voor een gezonde groei van de "Stad Limburg" een vruchtsnoei nodig.

Dit effent niet alleen het pad naar gigantische besparingen op het vlak van infrastructuur, beheer, transport, voorzieningen, energie, en zo meer. Het heeft ook een enorme positieve impact op investeringen in zaken als openbaar vervoer, riolering of warmtenetten, al dan niet gekoppeld aan diepe geothermiecentrales. Ook de zuiverings- en opnamecapaciteit van onze rijke natuur zal weer sterk toenemen. Allemaal kansen om met reuzensprongen onze klimaatbalans in evenwicht te brengen.

Tegelijk creëert zo'n vruchtsnoei mee de randvoorwaarden van een nieuw economisch model, gebaseerd op de nauwe uitwisseling van stromen en materialen in korte kringlopen, op meervoudige functies van infrastructuur, op langdurige productiediensten eerder dan op individuele accumulatie van wegwerpgoederen, op netwerken van lokale ondernemers eerder dan op individuele bedrijven, op meer informeel, sociaal en duurzaam ondernemerschap waarin we allemaal een rol kunnen vinden die ons past. Noem het circulaire economie, blauwe economie, performance economy, cradle-to-cradle of hoe dan ook. De natuur reikt ons efficiënte modellen aan die we kunnen vertalen naar ons maatschappelijk systeem. Modellen die de natuur meteen ook meer respecteren dan we tot nu toe hebben gedaan. We zien de

eerste concrete uitwerkingen daarvan stilaan ontstaan. Kleine voorbeelden als de Repair Cafés in Hasselt, de energieke houtkanten in Bocholt of de burgercoöperatie Bronsgroen in Zuid-Limburg. Grotere voorbeelden als de cradle-to-cradle gecertificeerde producten van Polyvision in Genk of het recente netwerk van bedrijven rond Sappi in Lanaken.

Hoewel het gezond boerenverstand achter het idee van de vruchtsnoei gekoppeld aan de klimaatambitie je ongetwijfeld duidelijk zal zijn, is de stap naar de praktijk vaak groot. Het vraagt veel politieke durf, aanzienlijke en consequente investeringen en vooral een pact met de bevolking. Niet gemakkelijk in tijden van instabiliteit en onzekerheid waarin de defensieve, behoudsgezinde reflex het vaak haalt van systeemvernieuwing en lange-termijnvoordelen.

Lokale experimenteeruimte

Ik roep dan ook op om voldoende te investeren in het pact met de bevolking zoals ik het daarnet omschreven heb. Er is nood aan een gezamenlijk tot stand gekomen reeks toekomstbeelden, aangevuld met concrete voorbeelden van hoe het nu reeds anders kan en wordt gedaan. Nog niet eens zozeer het geld, als wel enthousiasme en het geloof in de haalbaarheid ervan en het respect voor een ander idee zijn doorslaggevend. We moeten daarom als overheid het initiatief van verenigingen en bevolking meer vertrouwen geven als het zich binnen de contouren van de overkoepelende visie beweegt, het zelfs actief stimuleren. Daarbij mogen we niet uit het oog verliezen dat we als overheid zelf - vaak ongewild - drempels opwerpen. Door het ene misbruik te reguleren, smoren we misschien tien goede initiatieven in de kiem. Daarom moeten we binnen het overheidslandschap een open geest bewaren en in samenspraak met relevante departementen lokale experimenteeruimte toestaan. Als we diezelfde visie, vertrouwen en experimenteeruimte ook binnen onze eigen overheidsstructuren kunnen opbouwen zullen er nog boeiende tijden aanbreken voor de duurzame Stad Limburg!

Mobiliteit

Mobiliteit is een sleutelbegrip in de stad van morgen. Intern in onze Stad Limburg moeten alle buurten en deelgebieden goed bereikbaar zijn. Dit niet alleen in het kader van een vlot woon-werkverkeer, maar ook voor het vlot bereiken van een cultuur- en vrijetijdsaanbod als voor het aandoen van bepaalde voorzieningen die zich niet kort bij de woonplaats bevinden. Mensen moeten zich veilig, snel en betaalbaar kunnen verplaatsen. Maar dat geldt eveneens voor goederen. Goede verbindingen per spoor, over het water en de weg zijn hierbij essentieel. Een vervoer van mensen en goederen is dus kostprijs-, tijds- en kwaliteitsafhankelijk. Een slim transport moet dus efficiënter, meer flexibel en duurzamer worden georganiseerd. Met maximale aandacht voor de nieuwste technologieën. Dat is de grote uitdaging.

Stad Limburg: een knooppunt in Europa

Geert Wets

Wanneer er een analyse gemaakt wordt van de mobiliteit in Limburg, gaat het vaak over specifieke projecten zoals de Noord-Zuidverbinding, Spartacus en het Albertkanaal. Maar als we verder kijken dan deze projecten, is er een drastische wijziging nodig in de manier waarop mobiliteit in Limburg wordt georganiseerd. Die verandering situeert zich op drie vlakken.

De provincie als cruciale speler

Als we in Limburg vinden dat er iets moet gebeuren op vlak van mobiliteit, kijken we met een vragende blik naar Brussel. Daar zetten ze de strategische lijnen uit, terwijl de Limburgse gemeenten hun handen vol hebben met de uitvoering van eigen projecten. Daartussen heeft de provincie een zeer belangrijke rol te spelen. De provincie kan **zelf de strategische lijnen van de Vlaamse overheid vertalen in een visie op maat van Limburg**. Alleen zo kunnen we loskomen van de afhankelijkheid ten opzichte van Brussel.

Verbindingen in alle windrichtingen

De mobiliteit in Limburg is gericht op de Vlaamse Ruit en Brussel. In oostelijke richting is er enkel de sneltramlijn Hasselt-Maastricht als eerste schuchtere stap. In dat opzicht moeten we het als een voordeel beschouwen dat we in het centrum van Europa liggen. Nu vinden we het vooral een nadeel dat we buiten de Vlaamse Ruit vallen. De luchthavens van Eindhoven, Maastricht-Aken en Luik

liggen vlakbij, net als hun universiteiten. Laten we ons daarop richten met een visie op stadsgewestelijk of regionaal niveau, zoals de eurometropool Rijsel-Kortrijk-Doornik. Een dergelijke samenwerking is o.a. goed voor het **grensoverschrijdende beheer** van openbaar vervoer, auto-, spoor-, en waterwegen.

De Limburger mee aan boord

Elke Limburger krijgt te maken met mobiliteit of het gebrek eraan. Daarom moeten alle lokale overheden, bedrijven, organisaties en andere stakeholders betrokken worden bij het opstellen van een "Mobiliteitsplan Limburg". Gecombineerd met een analyse van alle relevante beleidsdocumenten, destilleren we **enkele mogelijke scenario's die de Stad Limburg de duurzame mobiliteit kunnen geven die het verdient**. Groene longen zoals het Nationaal Park en Bosland kunnen een upgrade krijgen als rustpunten in een verstedelijkte omgeving. Of we worden een échte fietsprovincie, waar het school- en werkverkeer grotendeels per fiets gebeurt. Zo wordt Limburg **een echte stad, met de charme van het platteland**.

De Stad Limburg: mobiliteit

Willy Miermans

Deze korte nota is een ontwerpversie en louter een persoonlijke visie. Het is een schematische uitwerking van het thema “mobiliteit”, ingaand op de vraag van gouverneur Reynders. De gouverneur heeft in 2013 een intrigerende lezing gehouden over de “Stad Limburg”.

A Principes en uitgangspunten

1 In de lezing van 2013 staan een hele reeks zeer boeiende gedachten die ik in zeer grote mate onderschrijf. Al is de aanleiding niet rooskleurig (de sluiting van Ford), we mogen niet vervallen in een defaitisme. Maar – en dat is leuk – ook afstand nemen van het “achterstandsdenken” dat de Limburgse politiek zolang heeft gedomineerd. Integendeel: Limburg zal op basis van eigenzinnigheid en originaliteit aan zijn toekomst moeten werken. De metafoor “Stad” werkt hierbij inspirerend.

2 Stad: 4 D's van Eric Corijn (Witboek Stedenbeleid, 2001)

In het Witboek Stedenbeleid heeft prof. Eric Corijn echte stedelijkheid omschreven als 4 D's: Densiteit, Diversiteit, Democratie. Deze drie D's samen leiden naar Duurzame stedelijke ontwikkeling. Duurzame ontwikkeling (economisch, ecologisch, politiek en sociaal) is uiteraard de doelstelling. Limburg heeft geen gebrek aan diversiteit inzake sociaaleconomische en – culturele schakering. De oproep van de gouverneur gaat ook uit van een brede, democratische beweging: de tweede D.

“Densiteit”? Dat is wat anders. Met 850 000 inwoners zou Limburg de grootste Vlaamse stad kunnen zijn, maar de ruimtelijke spreiding beantwoordt uiteraard niet aan de klassieke definitie van “stad”. De gouverneur spreekt over de “win-winambitie” van de 44 gemeenten. Het gaat nog veel verder: er zijn er geen 44, maar een veelvoud van kernen en buurten. Hechtel-Eksel, Houthalen-Helchteren, ... Maar ook: Hasselt telt ongeveer 75 000 inwoners. Dat is echter de som van de stadskern (30 000?) en de randgemeenten Kermt, Kuringen, ...

3 “Rasterstad”

Het Witboek biedt hier een zeer interessante uitweg: de “rasterstad”. Niet meer de mononucleaire, klassieke (bijna middeleeuwse) stad met een concentratie aan functies, dienstig voor de regio. (Zie: kaarten van prof. Vanderhaegen, Christaller-model, ...) Het Ruimtelijk

Structuurplan Vlaanderen gaat ook uit van deze stedelijke visie, zij het uit een – zeer begrijpelijke – bekommernis om de eindeloze “verneveling” van Vlaanderen een halt toe te roepen. De “afbakeningsoperaties” die hieruit voortvloeiden blijken echter te botsen op de concurrentie tussen centra en periferie. Ook dat was voorspelbaar, omdat de bestuurlijk-financiële instrumenten voor steden en gemeenten niet mee zijn aangepast. Denk aan de gemeente-inkomsten die afhangen van het aantal inwoners, de bedrijven, voorzieningen, ... “Buitengebied” wordt dan deficit. Ook hier gaat de gouverneur op in, zonder het met zoveel woorden letterlijk te zeggen.

Terug naar de essentie

De “rasterstad” staat voor een open benadering waarin we erkennen dat er functionele relaties zijn tussen veel kernen, functies, ruimten: netwerkdenken. Netwerken die leiden tot verknoppingen, lijnen, maar ook “mazen” in het net. De sector bij uitstek die in netwerken denkt, is de mobiliteit.

Schaalniveaus

Die rasterstad functioneert op diverse schaalniveaus: lokaal, regionaal, nationaal, internationaal.

Voorbeelden

- Een universiteit heeft uiteraard een groot bereik.
- Een academisch ziekenhuis: idem.
- De arbeidsmarkt laat zich evenmin aflijnen binnen een regio.
- Maar lokale voorzieningen zijn eveneens cruciaal.
- ...

Het pleidooi van de gouverneur gaat uit van deze idee: open minded denken over locatiekeuzes, vertrekkend vanuit de optimale efficiëntie, wars van lokaal eigenbelang.

4 Netwerk, schaal en vervoersmodus

“De juiste modus voor de juiste verplaatsing”: adagium in de Verkeerskunde.

- Lokaal: voetganger en fiets. Straal: enkele honderden meters tot 2 km
- Interlokaal: fiets en bus
- Regionaal: bus en (snel-)tram
- (Inter-)Nationaal: trein

Hoe groter de afstand en de aantallen reizigers, hoe robuuster de modus

En de auto dan? Dit vervoermiddel is prima voor de verplaatsingen die in tijd en ruimte niet passen in bovenstaande. Is dat een restcategorie? Momenteel absoluut niet, ik ben niet naïef. De auto is nu dominant, zonder meer. Lees de onderzoeken Verplaatsingsgedrag er maar op na. Hier komen we op een cruciaal overslagpunt tus-

sen huidige, ongewenste situatie en een netwerkstreefbeeld voor de toekomst: “de Stad Limburg”.

Voor alle duidelijkheid: het gaat niet om “anti-auto”. Het gaat om ontwikkelingskwaliteit voor de komende decennia.

Met een duidelijke link tussen vervoersontwikkeling en ruimtelijke ontwikkeling, gekoppeld aan bestuurlijke hervorming. Zonder dit laatste zal het nooit werken.

Vooraf: is dit nieuw? Helaas, in Vlaanderen wel. In Europa? Integendeel. (Kopenhagen, Freiburg, Basel, Bordeaux, ...) Zelfs steden in de USA, Canada en Brazilië lopen voorop: Portland, Vancouver, Curitiba, ...

5 “Bereik” en “Bereikbaarheid”: het gewicht verleggen

In de klassieke beleidsnota’s wordt altijd vertrokken van “bereikbaarheid”. “We moeten er geraken”: lees “met de auto”. Ongeacht waar we zelf wonen, waar die bestemming gelokaliseerd is. Dit denken is wat achterhaald, want het heeft geleid tot ruimtelijke nonchalance, een explosie aan weginfrastructuur, onbetaalbaarheid, onveiligheid en congestie. Om nog maar te zwijgen over de “vervoersarmoede” voor velen die hierin niet mee kunnen (de minder kapitaalkrachtigen) of mee mogen (jongeren en ouderen).

We zullen moeten vertrekken van het begrip “bereik”: wat heb je binnen een aanvaardbare tijd binnen handbereik? Hierin spelen het netwerkdenken en de schaalniveaus een cruciale rol.

Functies met een groot bereik (ziekenhuis, hoger onderwijs, ...) moeten liggen op vervoersknooppunten van die orde. Het nieuwe gerechtshof in Hasselt ligt dicht bij het station. Het nieuwe Jessa Ziekenhuis dreigt fout gelokaliseerd te worden, los van Spartacus en trein. Ikea zou beter in Genk liggen in Genk-Zuid, want Ikea is een autolocatie. (Alhoewel in Zweden stedelijke Ikea’s ontstaan, waar het transport via een Ikea-City-Depot-achtig systeem wordt afgewikkeld.)

Aan de andere zijde van het schaalpectrum moeten basisvoorzieningen letterlijk in de buurt liggen: basisschool, lokale supermarkt, kinderkribbe, ...

Bereikbaar – toch weer dat begrip – te voet, per fiets. Vandaar die “maatvereisten”: enkele honderden meters tot 2 km.

Voorbeelden

- In Zwitserland en Denemarken mag je enkel bouwen binnen 3 à 400 m van een tramhalte.
- In Maastricht heeft elke buurt zo’n batterij basisvoorzieningen. Alleen het centrum heeft gespecialiseerde handel, gericht op de regio.
- Portland werkt aan een 20-minutes-neighbourhood:

wat heeft elke inwoner binnen bereik in 20 minuten/fietsen/lopen?

6 Footprint en responsabiliseren

Afhankelijk van de plaats waar mensen, instituties, bedrijven ... gelokaliseerd zijn, hebben ze een tweevoudige impact op de gemeenschaps-infrastructuur en –dienstverlening.

Wie excentrisch woont kost veel aan weginfrastructuur met alle nodige dienstverlening: kabel, riolering, post, ... Maar die “excentrieke” bewoner gebruikt natuurlijk ook veel meer de auto en veroorzaakt dus ook de congestie en de verkeersonveiligheid.

Wie tussen de mazen van het net valt, moet daarvoor opdraaien.

De “centrum”-bewoner daarentegen is infrastructuur-efficiënt en veel minder auto-mobiel, want hij heeft voorzieningen “binnen bereik”.

Deze duale situatie – uiteraard genuanceerd met schakeringen – moet “geresponsabiliseerd worden, d.w.z. verrekend. Niet voor de huidige situatie, want dat zou als “onrechtvaardig” beschouwd worden. Wel voor alle toekomstige locatiebeslissingen. Zo werk je als “Stad Limburg” aan een verknoping van de ruimte. Dat gaat tijd vragen, maar stadsontwikkeling is altijd een kwestie van decennia en generaties.

7 De knoop betaalt mee voor de “maas”.

Deze stelling lijkt in tegenspraak met wat net gezegd is over “responsabiliseren”. Toch is het niet zo. Hier gaat het over gemeenten/nederzettingen in globo, in het voorgaande over huishoudens, scholen, bedrijven, ...

Zoals eerder gezegd was de achillespees van het RSV dat er geen bestuurlijke hervorming aan gekoppeld was. Hierdoor was “niet-mogen-groeien” een aderlating voor de gemeentekas. In “de Stad Limburg” moet aan dit euvel verholpen worden. Niet groeien om open ruimte – en dus (fiets-)recreatie te stimuleren verdient ook steun. Dit is de “win-win”.

We gaan betalen voor niet groeien, niet rijden. Basismobiliteit wordt omgebouwd naar een financieel aantrekkelijke “basisnabijheid”. De Paradigma-wissels.

In de literatuur heet dat “Transit-Oriënted-Design”: bouwen in de buurt van transportknoopen, afhankelijk van het schaalniveau van de functie en het transportsysteem. Dit is ook het leuke aan het Spartacus-project. De drie sneltramlijnen gaan op korte termijn niet rendabel zijn, gelet op de lage densiteit in Limburg. Als ze uitgangs-

punt van ruimtelijke ontwikkeling worden, dan wordt dat een heel ander verhaal na 20 jaar en meer.

B Uitwerking

Nu moet de ambitie komen. De Stad Limburg die excelleert. In de rede van de gouverneur worden een hele reeks registers geopend: innovatie, onderzoek, onderwijs, natuur, fiets, cultuur en verhalen, duurzaamheid en gezondheid, verkeersveiligheid, ... Ik onderschrijf die ambities.

In deze bijdrage wil ik een lans breken om ruimtelijk-verkeerskundig te excelleren en zo van de Stad Limburg een exceptionele woonstad te maken. Ideaal als aantrekkingskracht op jonge wetenschappers en creatievelingen: want die mensen hebben ook vrije tijd en kinderen. In een ICT-wereld speelt de kwaliteit van de woonomgeving steeds meer een cruciale rol in locatie-afwegingen. Daar moeten we op inzetten.

In deze korte bijdrage kan dit niet in detail. De grove aanzetten kunnen kort worden aangegeven. We hanteren hiervoor de rasterstad in schaalniveaus. Voor elk schaalniveau enkele ambities.

1 Lokaal

“Elk schoolkind moet per fiets naar school kunnen”.

Elk centrum wordt zone 30.

Op veiligheid wordt niks afgedongen.

Nieuwe lokale functies blijven binnen bereik.

Vb.: Houten, Nederland

2 Interlokaal

Fietsverbindingen tussen kernen zijn hoogwaardig en quasiconflictvrij. Maak die “bereik”-oefening eens vanuit het perspectief “e-bike”. Welke Hasselaar moet dan nog met de auto naar een station?

Busverbindingen tussen knopen zijn hoogwaardig.

Vb.: Netmanagementprincipes van De Lijn

3 Regionaal

We bouwen netwerken à la Spartacus.

Wij passen TOD-locatieprincipes toe.

We maken duidelijk onderscheiden keuzes tussen hiërarchische knooppunten inzake ruimtelijke ontwikkelingen. Zonder ons iets van de gemeentegrenzen aan te trekken, want dat leidt tot “second-best-oplossingen”.

Vb.: Jessa Ziekenhuis op de Campus-Diepenbeek, bij Spartacus-knoop.

We kiezen resoluut – en nu ga ik vloeken in de kerk: de Noord-Zuidautoweg hoeft niet meer. We steken als “Stad

Limburg” alle centen en energie in de hoogwaardige OV-corridor volgens de bovenvermelde principes. Merci, Vlaanderen, maar maak ons dan tot prioriteit 1 inzake investeringen in bezuinigingstijd. De Stad Limburg kiest radicaal.

4 (Inter)nationaal

Hier is nog een hele weg af te leggen, op beide schaalniveaus. De verknoping met het binnenland kan/moet absoluut beter met treinverbindingen.

De P-treinen zijn een mooi voorbeeld van hoe een goede verbinding met Brussel een modal-shift kan realiseren: Hasselt-Brussel in 50 minuten en in Brussel vind je de Velocity-Bike voor het natransport. Dat is “bereik”.

Spartacus naar Maastricht op 27 minuten: buiten concurrentie. Met als dubbel voordeel: regionaal gaan we vooruit en we koppelen NS- en NMBS-netwerk aan elkaar. Ook dat is “win-win”. Dat gaan de lijnen naar Sitard en Eindhoven ook doen.

Op die manier wordt de Euregio een realiteit, al zal dat nog veel tijd vragen. Met goede verbindingen wordt de Stad Limburg een soort “Groen Hart” van een Centraal-Europees gebied, een ideale woonstad.

Vb. Wij verhuren onze voormalige woning in Maaseik aan een koppel Franse ingenieurs: Wat? Ja, toch. Hij werkt in Duitsland in de automotive-industrie. Zij in de chemie in Geleen. Dit jonge koppel met kinderwens heeft de ruimte bestudeerd en voor Maaseik gekozen. Dicht bij de E-25 (ja, de autosnelweg, bij gebrek aan anders, maar toch), maar voor een woonkern met alle voorzieningen, veel groen en goed onderwijs. Vandaar de keuze voor een Belgische woonplaats.

C Besluit

Bovenstaande denkoefening is zeker niet af. Het is een discussietekst en een aanzet tot verfijning.

Is het naïef? Zeer zeker. Alhoewel: het buitenland geeft talloze voorbeelden. Want dit is absoluut niet nieuw, integendeel.

Vraagt het tijd? Absoluut. Is dat erg? Neen. Stadsontwikkeling vergt tijd. Et alors?

Moeten we kiezen? Uiteraard. Welke knoop, lijn eerst?

Maar we moeten durven kiezen: snelheidsverlaging, een fietscorridor, een tramlijn, ... laten voorgaan op de klasieke remedies (die ook veel tijd vragen. Hoe lang duurt die Noord-Zuid intussen?)

Imago

Als regio zullen wij alles op alles moeten zetten om ons een modern, innovatief en slim imago mee te geven. Wij mogen met andere woorden niet stilletjes afglijden naar een grijze, onherkenbare regio gelegen en vergeten in de periferie van Vlaanderen. Wij zullen moeten zorgen dat wij een “smoel” krijgen door de originaliteit van onze initiatieven en door de creatie van een voedingsbodemp voor creatief en ondernemend talent. Het omvattend en vooruitstrevend concept “smart city” kan ons daarbij van nut zijn. Slimme steden mobiliseren vandaag veel positieve energie bij een belangrijk doch vandaag nog eerder beperkt (select) segment van de bevolking. Het is dus zaak om dringend de verbinding te maken met een breed gedragen maatschappelijke hervormingsagenda die de mensen overtuigd dat het hier om een levensnoodzakelijk proces gaat. Het moet duidelijk zijn dat de “slimme stad” de capaciteit bezit om iets bij te dragen aan de noodzakelijke transitie naar een gezonde, veilige en uiteindelijk leefbare stedelijke toekomst die is ingebed in ecologische duurzaamheid, sociale en economische innovatie en een open, continu lerende overheid. Het is dus gewoon noodzaak om ons slim te organiseren over alle domeinen heen (wonen, werken, recreatie, dienstverlening, ...). In dit concept staan informatie- en communicatietechnologie van morgen centraal en gaat het over geconnecteerde elektronische apparatuur, smart devices die zich bewust zijn van zichzelf, hun omgeving en de gebruiker en de snelheid waarmee we alle beschikbare data kunnen genereren, analyseren en ter beschikking stellen. Dit alles om de uitdagingen op vlak van energie en milieu, wonen, mobiliteit, logistiek, zorg, voeding, materialen, etc. te helpen oplossen. De “Stad Limburg” moet hierin het voortouw nemen.

Wat zijn de kerndoelstellingen van een Smart City?

Paul Coomans

DUURZAAM – ECONOMIE – LIFESTYLE

Een Smart City heeft als doel aantrekkelijk te zijn voor inwoners en bedrijven om jong intellect en kapitaal aan te trekken en zo de uitdagingen van het klimaat, de concentratie van de bevolking in steden, de vergrijzing en de beperkte financiële middelen het hoofd te bieden.

De pijlers duurzaam (zowel op vlak van milieu als samenleving), lifestyle (leven, werken, leren, reizen) en economie (innovatie, technologieontwikkeling) staan hierbij centraal.

Stadsbesturen erkennen tegenwoordig de rol die technologie kan spelen in het vereenvoudigen van de operationele werking van een stad, het verbeteren van de dienstverlening en het nieuw leven inblazen van de economie.

HET SMART CITY CONCEPTUEEL REFERENTIEMODEL

Dit model gaat ervan uit dat een Smart City een IT-gebaseerd ecosysteem is dat technologieontwikkeling en innovatie tot doel heeft. Het omvat alle begrippen en processen relevant voor de planning van een Smart City en rangschikt deze in 6 lagen waarin de vereiste innovatieve structurele componenten, de processen en daaraan verbonden uitdagingen beschreven worden.

LAYER 0: THE CITY

Smart cities moeten starten vanuit de context van hun stad. (Nulmeting)

Deze laag bestaat uit de traditionele componenten (infrastructuur, gemeenschappen, erfgoed, burgers, districten, governance, ...) aanwezig in iedere stad. Een analyse hiervan bepaalt in welke mate een stad klaar is om een Smart City visie te absorberen en hoe het beheer en de processen aangepast moeten worden om de stadsplanning en infrastructuur aan te kunnen passen aan die visie.

LAYER 1: THE GREEN CITY LAYER

De groene stad als basis van een smart city

De duurzame toekomst van een stad is o.a. gekoppeld aan haar infrastructuur en het duurzaam gebruik ervan. Stadsplanning krijgt in een groene stad een andere dimensie. Men wil een efficiënter gebruik van infrastructuur, integratie van hernieuwbare energie, een minimale ecologische voetafdruk en sociale duurzaamheid. Dit leidt tot een gecoördineerde planning van de bebouwde omgeving, energienetwerken en mobiliteit.

De technologische doorbraken en innovatieprocessen (beleid, businessmodellen) die ontstaan door het opzetten van een groene stad en het bijbehorende ecosysteem, verzekeren een duurzame toekomst en verantwoord de investeringen die nodig zijn voor een Smart City. Zo ondersteunen breedbandnetwerken, sensoren (o.a. slimme meters) en Smart Grids, een groene stad en leiden tot intelligentie, de basis voor de Smart City.

LAYER 2: THE INTERCONNECTION LAYER

Breedbandconnectiviteit voor iedereen

Dit is de eerste stap naar een slimme en geïnterconnecteerde stad. Breedband versterkt de economische activiteit en de stadswijde dekking verhoogt de interactie van de inwoners die hier leven, werken, leren en reizen.

IBM bedacht het concept van de intelligente, geïnterconnecteerde met meetinstrumenten uitgeruste en van intelligentie voorziene stad, waar diensten voor huis, werk, school, ziekenhuizen, winkelcentra, bedrijven, reizigers en het stadsbestuur de levenskwaliteit verbeteren.

LAYER 3: THE INSTRUMENTATION LAYER

Realtime awareness sensoren, actuatoren, ingebedde systemen maken de fysische wereld intelligent

Smart Cities vereisen realtime monitoring en controle. De beschikbaarheid van realtime data is het cruciale element dat de fysische wereld (infrastructuur) met de informatiewereld (services) connecteert en het begrip SMART CITIES justificeert.

Planners moeten beslissen wat de omvang zal zijn van de realtime databronnen om te komen tot de vereiste realtime awareness van de stad.

LAYER 4: THE OPEN INTEGRATION LAYER

Cross domain data platform & smart city operating system

Smart City applicaties zouden in staat moeten zijn om met elkaar data, inhoud en services uit te wisselen. De combinatiemogelijkheden van data is nodig voor de ontwikkeling van innovatieve producten en services.

Het CITY operating system verzamelt data via de sensoren in de stad, doorbreekt de IT-verzuiling van de verschillende departementen, integreert het beheer van de fysische infrastructuur met het serviceplatform en zorgt voor realtime awareness van de stad.

Dashboards laten toe het reilen en zeilen in de stad te volgen, ze te beheren en in te grijpen bij calamiteiten. KPI's kunnen opgevolgd en de "smartness" kan gemeten worden op verschillende gebieden en in relatie tot andere steden.

Open data worden door de stad ter beschikking gesteld aan partijen via een opendataplatform. Deze zorgen voor inkomsten door de terbeschikkingstelling zelf, maar voornamelijk door de belastingen betaald door bedrijven die business ontwikkelen op basis van deze openbare datasets. (over the top).

Iedere inwoner/bezoeker moet via verscheidene communicatiekanalen (fiber, WIFI, mobile, ...) snel kunnen beschikken over de nodige info & services, kunnen bijdragen aan de besluitvorming (open beleid) en zelf data aanbrengen.

LAYER 5: THE APPLICATION LAYER

Citizens service platform applicaties zoals smart grids - ...

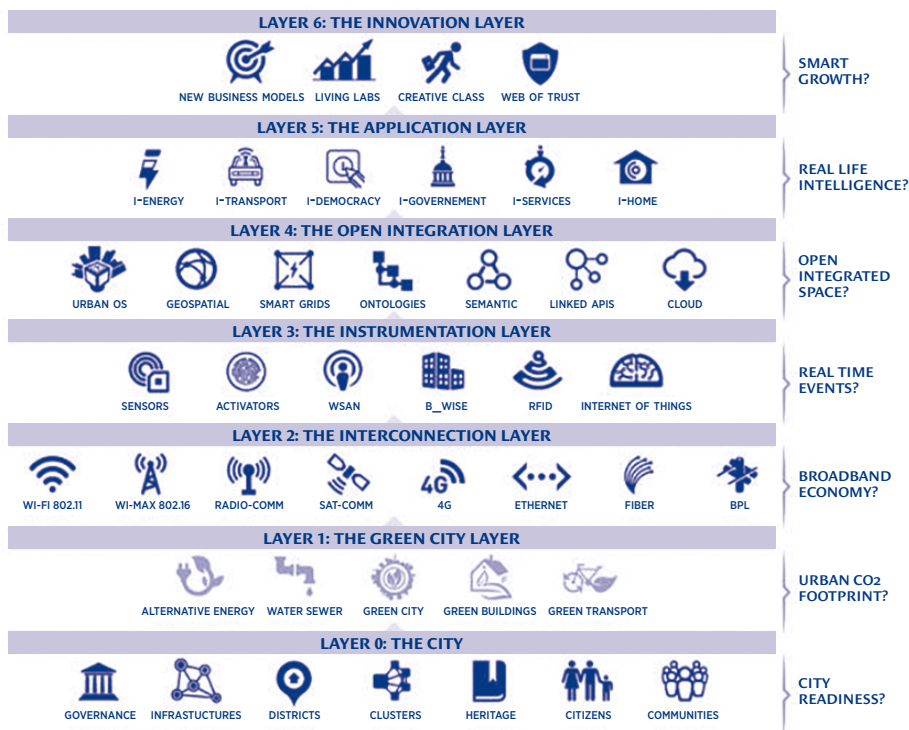
In deze laag wordt intelligentie gebruikt om toegevoegde waarde te realiseren op basis van de verwerking van de realtime data van de stad. (e-government, e-traffic, e-payment, ...

LAYER 6: THE INNOVATION LAYER

Als deze laag bereikt is, is technisch alles geïmplementeerd om een innovatie-ecosysteem te ondersteunen. Of die innovatie daadwerkelijk ontstaat, hangt van de kennis en de creativiteit van de human resources af. In deze laag ontstaan dan ook de nieuwe businessmodellen en de living labs.

Waarom een cluster van gemeentes als smart city en niet iedere gemeente apart? Eenheid in diversiteit

De technologie die men inbouwt in een Smart City (> 1 miljoen inwoners) vereist een zekere schaalgrootte om

de investeringen en operationele kosten beheersbaar te houden. Op enkele uitzonderingen na zijn de Vlaamse gemeentes te klein om zelfstandig een volwaardige Smart City uit te bouwen. Samenwerken is aangewezen. Maar ook door een gemeenschappelijk initiatief kunnen zij zich differentiëren ten opzichte van elkaar.

Smart City Limburg

In Limburg zijn alle elementen voorhanden om een innovatie-ecosysteem op te zetten. Industrie, politiek en kennisinstellingen werken al van oudsher samen. De talrijke wetenschapsparken en incubatoren zorgen voor de nodige randvoorwaarden om innovatie te ondersteunen. Dit koppelen aan een SMART CITY LIMBURG zorgt voor een living lab waar producten en diensten ontwikkeld en gecommercialiseerd kunnen worden.

Limburg is geen stad zoals New York of Barcelona, maar is een soort “parkstad” waar stukken groen en woon- en industriekernen elkaar afwisselen. Dit vergt een andere aanpak van het “Smart City”-denken waarin Limburg op wereldniveau een rol kan spelen.

Welke rol kan infrax opnemen? Facilitator – infrastructuurprovider/-beheerder

De transitie naar een Smart City vergt een visie en een samenwerking van veel partijen om het te realiseren. IN-

FRAX kan het bijbehorende masterplan en ecosysteem mee helpen faciliteren.

INFRAX vervult al een prominente rol in de duurzame pijler (integratie van hernieuwbare energie, actieve gebouwen, energiezuinige verlichting, enz.) als infrastructuurprovider en -beheerder van de energienetten van de toekomst (Smart Grids).

Via INFRA-X-NET en INFRA-GIS wordt breedbandconnectiviteit gerealiseerd en informatie geografisch voorgesteld om de besluitvorming te ondersteunen. De slimme meter is een van de belangrijkste sensoren die de realtime awareness van het energiesysteem in de stad zal mogelijk maken. (zie rode kadertjes in het conceptueel referentiemodel)

Wat moet er hoog op onze agenda staan?

De UHasselt zou een analyse moeten maken van de uitstroom van jongeren (en jonge gezinnen) uit onze provincie naar andere (groot)steden zodat men een juist beeld krijgt van de situatie en een inzicht in de oorzaken en de beweegredenen.

*

SALK – in al zijn facetten – moet stipt en nauwgezet worden uitgevoerd. Het is bovendien nodig om in het licht van een eerste evaluatie van SALK, gepland medio 2015, de acties – waar mogelijk – te toetsen aan het FRIS (*)-model en zo ook wetenschappelijk de evoluties te monitoren en te duiden.

(*) FRIS: “Full Regional Innovation System” met 6 bouwstenen: opleiding, onderzoek, ecosysteem valorisatie, investering en incubatie.)

*

De oprichting van een werkgroep “Limburg Excellent Onderwijs” (LEO) waarin alle actoren (inrichtende machten, provincie, kabinet onderwijs, steden en gemeenten, werkgevers, universiteit en hogescholen, ...) actief participeren en mee de problemen aanpakken is van groot belang. Een eerste stap voor dit platform zou moeten zijn de juiste cijfers te verzamelen (Hoe groot is de schoolachterstand?, Hoe groot is de uitstroom uit het onderwijs zonder diploma?, Wat zijn de aantallen afhakers uit het technisch en beroepsonderwijs?, Hoe zwak is de doorstroming naar het hoger onderwijs?). Om vervolgens precieze doelstellingen te formuleren en zo tot slot een actieplan uit te werken met als ultiem doel “Limburg laten uitgroeien tot de sterkste onderwijsregio van Vlaanderen”. Tijdens een Staten Generaal van het Limburgs Onderwijs, medio 2015, zal deze doelstelling door iedereen moeten onderschreven worden.

*

In overleg met de Vlaamse Regering en de lokale besturen moet er een maximale garantie komen zodat onze culturele instellingen behouden blijven en zich verder kunnen ontwikkelen. Tegelijk moet onderzocht worden of de samenwerking tussen de verschillende culturele instellingen en organisaties gespreid over onze provincie kan opgezet worden en finaal kan resulteren in een meer structureel verband (bijvoorbeeld een intercommunale werking) die tegelijk hun voortbestaan garandeert.

*

De kennis- en onderzoekscentra, de incubatoren en het bedrijfsleven moeten optimaal met elkaar in relatie gebracht en maximaal worden verbonden binnen een sterke en actieve clusterwerking. Enkel deze synergie kan de waarborg zijn voor verdere innovatie en voor een sterk internationaal profiel.

*

In het kader van de Vlaamse structuurplanning zou het ontwerpen van een ruimtelijk uitvoeringsplan “Stad Limburg” een gedurfde, maar wezenlijke stap vormen naar een echte ruimteregie die Limburg in elk van zijn vezels sterker zou maken.

*

In het kader van de verbetering van onze mobiliteit moeten nu dringend de nodige infrastructuur- en wegenwerken aangevat worden.

*

Voor de internationale promotie van onze regio moeten extra middelen vrijgemaakt worden. Een eenvoudige studie kan ons bovendien helpen om deze middelen accuraat te bestemmen en te vertalen in de juiste acties.

*

De financiële ondersteuningsmogelijkheden en de diverse programma's van tal van Europese fondsen moeten stelselmatig worden geprospecteerd en waar mogelijk aangeboord. Het moet één van onze topprioriteiten worden om als regio maximaal toegang te krijgen tot deze Europese subsidiefondsen met klinkende namen als Horizon 2020, Life, Cosme, Elena, EFRO, ... Ook de mogelijkheden die de Europese Investeringsbank (EIB) biedt voor het publieke domein zullen wij ons dringend moeten eigen maken.

*

Zelfrijdende auto's, energieopwekkende wegen, zelfherstellende materialen, slimme vuilnisbakken ... zijn niet langer een utopie. Is het niet zaak om als regio hier voorloper te willen zijn en ons te profileren als “proeftuin” of experimenteer-ruimte voor de toepassing van deze innovaties op het terrein?

*

Nog meer dan nu al het geval is, moeten wij potentiële jonge starters opzoeken en aanmoedigen om de stap te zetten naar een eigen start-up. Naast het voor-

zien van goede begeleiding van jonge starters (incubatorenwerking) moet er nog meer dan ooit ingezet worden op het stimuleren van ondernemerschap. De instroom van nieuwe starters moet een continue zorg zijn en moet jaar na jaar groeien.

*

In het nieuwe programma (EFRO – Vlaanderen 2014 – 2020) zal Limburg met “goede dossiers” moeten ijveren om naast de SALK-enveloppe in het kader van Geïntegreerde Territoriale Investerings (GTI), maximale investeringssteun te krijgen voor de verdere versterking en vernieuwing van het economische weefsel.

*

Onze grensoverschrijdende samenwerking met Nederlands-Limburg en Noord-Brabant, maar ook met Luik, Leuven en Antwerpen verdienen voluit onze aandacht en moeten geïntensifieerd worden. Laat ons dat niet langer duf doen, in oeverloze vergaderingen zonder output. Laat ons de zaken origineel aanpakken en bijvoorbeeld uitpakken met een heuse “pop-upambassade” die de wereld rondtrekt. Laat ons deuren en vensters opengooien en onze troeven in de etalage zetten. De buit ligt immers buiten Limburg!

*

De start van “Limburg Health Care Valley” als een samenwerkingsplatform steunend op een 8-tal hefboomprogramma’s en afgestemd op Flanders Care moet ons niet alleen een nieuw en belangrijk “innovatief ecosysteem Health & Care” opleveren, maar hopelijk ook tal van nieuwe spin-offs en start-ups.

*

Laat ons meer aandacht hebben voor de eigen Limburgse producten en diensten en voluit investeren in de korte-keten economie. Met acties als “Puur Limburgs” en “Made in Limburg” stimuleren wij niet alleen de lokale economie maar halen wij ook makkelijk een serieuze hap uit de CO2 productie.

*

Limburg moet zich durven positioneren als dé wereldfietsstad! Misschien wel hét symbool voor stedelijkheid. De fiets staat immers meer en meer voor een nieuwe vorm van stedelijke levenskwaliteit en belichaamt met gemak het hele repertoire aan moderne vervoersmodi en nieuwe infrastructuur die met het gebruik van de fiets gepaard gaan. De tweewieler in al zijn aspecten (technologie, materialen,

gezondheid, sport, toerisme, veiligheid, infrastructuur) zou wel eens kunnen uitgroeien tot het stijlicoon voor de moderne stad. Een stad die wij morgen willen zijn. Dat wij dit legitiem kunnen zeggen bewijst vandaag al alles wat er gebeurt in en om “Flanders Bike Valley”. Een open innovatiecluster van fietsgerelateerde bedrijven, met een windtunnel, onderzoeks- en testcapaciteit en straks misschien nog een velodroom. Een uniek concept, dat in alle bescheidenheid in de wereld rondom ons, geen gelijke vindt en zoals al gezegd bij uitstek de kracht van onze Limburgse samenwerking aangeeft.

*

Dat laatste geldt eveneens voor onze open groene ruimtes, onze natuurgebieden, bossen en parken. Na de uitbouw van een netwerk van groene infrastructuur en na doelgerichte investeringen zowel in de urbane omgeving als in het versterken van de open ruimtes zelf, zal datgene wat ooit “het groene goud” werd genoemd daadwerkelijk kunnen gevaloriseerd worden. Naast een Limburgse i-Clean Community misschien straks ook een i-Green Community?

Slot

In zijn kunstboek “Een menselijk dilemma” van Pieter Stockmans spreekt ook hij al, in 2007, over “Limburg, de stad”. Stockmans ziet een nieuwe “witte stad” oprijzen uit de oude structuren en bestaande contouren. Ontdaan van opbod tussen de “elementen” (lees: de gemeenten) en als antwoord op de bestuurlijke druk van buitenaf creëert Stockmans een zuivere structuur rondom een denkbeeldige as. (Hasselt – Genk?) Door het zich aanmeten van een nieuw profiel en denkkader komt Limburg bijgevolg – als stadsprovincie – versterkt uit de bestuurlijke discussie en herrijst als het ware uit het puin.

Profetische woorden van een kunstenaar die zijn ideeën creatief vertaalde in een prachtige artistieke installatie, een porseleinen monument: Stad Limburg. Een monument dat wel breekbaar is, maar niet kan vernietigd worden. Immers van al het keramische materiaal is porselein het meest hoogwaardige. Onze hele cultuurgeschiedenis is opgebouwd uit keramische overblijfselen. Porselein is onverwoestbaar en doorstaat daarom als geen ander materiaal de “tand des tijds”.

Het concept “Stad Limburg” mag dan al een kwetsbaar verhaal zijn, vanuit deze invalshoek is het onverwoestbaar.

Als stad wacht ons een mooie toekomst.

Piet Stockmans, Witte stad - detail

Innovatiecentra/kennisinstellingen

Flanders' Bike Valley (in oprichting)

Flanders' Bike Valley wil open innovatie, "Community Formation" toepassen op alle facetten van het sociaaleconomische weefsel met raakpunten naar de fietsgerelateerde economie.

- Focus op 6 topics:
  - mobiliteit
  - sport
  - wetenschap en technologie
  - toerisme en recreatie
  - veiligheid en gezondheid
  - overheid en industrie.

Meer info:
www.flandersbikevalley.be

Innovatiecentra/kennisinstellingen

Centrum Duurzaam Bouwen

Centrum Duurzaam Bouwen is een informatie- en coördinatiecentrum gelegen in de voormalige badzaal op de mijnsite te Heusden-Zolder.

- Nieuwe ontwikkelingen in de bouwsector op een objectieve en wetenschappelijk onderbouwde wijze mee vormgeven en coördineren.
- Een zo breed mogelijk publiek (zowel particulieren als professionals) informeren over duurzaam bouwen in al zijn aspecten.
- Duurzaam bouwen op grote schaal promoten en in praktijk brengen voor zowel particulieren als professionals.

Meer info:
www.centrumduurzaambouwen.be

Innovatiecentra/kennisinstellingen

Vlaams Instituut voor Mobiliteit

Duurzame mobiliteit bevorderen door samen met bedrijven en lokale overheden innovatieve proefprojecten uit te voeren, is de opdracht van het VIM. Naast projectwerking fungeert het VIM ook als een "netwerk voor innovatie in mobiliteit".

- 3 pijlers
  - Personenvervoer
  - Goederenvervoer
  - Infrastructuur
- 7 thema's
  - Duurzame en toegankelijke steden
  - Duurzame infrastructuur
  - Innovatieve verplaatsingssystemen en transportconcepten
  - Mobiliteit van bedrijven
  - Prijsmaatregelen
  - Slim reizen en transport
  - Mobiliteitsdata

Meer info:
www.vim.be

Innovatiecentra/kennisinstellingen

Sirris

Sirris is het collectief centrum van de Belgische technologische industrie. Sirris helpt bedrijven bij het invoeren van technologische innovaties. Op die manier kunnen zij hun concurrentiepositie op een duurzame manier versterken. Experts gaan ter plaatse, geven technologisch advies, starten innovatietrajecten en begeleiden tot bij de implementatie.

- Aanpak op maat van de onderneming
Sirris helpt bij technologische innovaties en begeleidt bedrijven stapsgewijs op maat, van idee tot marktrijp product, van plan tot implementatie.
- Expertisedomeinen
  - Materials Engineering
  - Production Technology
  - Mechatronics
  - Rapid Manufacturing
  - Software Engineering en ICT
  - Technology Coaching

Meer info:
www.sirris.be

Innovatiecentra/kennisinstellingen

i-CLEANTECH

i-CLEANTECH Vlaanderen streeft een samenwerking na tussen bedrijven, kennisinstellingen, overheid en civiele maatschappij, die innovatie en schone technologie stimuleert en daadwerkelijk in praktijk brengt.

- Identificeren en stimuleren van de ontwikkeling van cleantech instrumenten die de realisatie van een duurzame wereld versnellen.
- 3 pijlers: transitie, onderzoek en industrie en 4 thema's: energie, water, materiaal en mobiliteit.
- Activiteiten/producten
  - Cleantech rapport brengt het ecosysteem van de Vlaamse cleantech cluster in beeld. Een efficiënte methodiek moet aansluiting bij wereldwijde bestaande datastructuren realiseren.
  - Cleantech projecten via samenwerking tussen bedrijven.
  - Netwerkevents
  - Communicatietools

Meer info:
www.i-cleantechvlaanderen.be

Innovatiecentra/kennisinstellingen

Agropolis (in oprichting)

Het Agropolis-bedrijventerrein focust zich op een innovatieve en milieubewuste voedselteelt en werkt zo mee aan de uitbouw van een duurzame agrarische sector in de regio.

- Initiatief van de gemeente Kinrooi en de vzw Boterakker met financiële steun van Limburg Sterk Merk (LSM).
- Bedrijven kunnen op het bedrijventerrein innovatieve land- en tuinbouwactiviteiten ontwikkelen op basis van cleantech.
- Drie zones en een recreatiezone:
  - noordelijke zone: "smart food" door innovatieve teelt- en kweektechnieken
  - centrale zone: logistieke ondersteuning, innovatie- en kenniscentrum
  - zuidelijke zone: collectieve energie- en reststroomoplossingen
  - recreatiezone: recreatie en educatie.

Meer info:
www.agropolis-kinrooi.be

Innovatiecentra/kennisinstellingen

Limburg HealthCare Valley (in oprichting)

Met de oprichting van Limburg HealthCare Valley willen we Limburg internationaal doen uitgroeien tot één van de meest innovatieve regio's op gebied van gezondheidzorg.

Limburg HealthCare Valley zal alle initiatieven bundelen en versterkend samenwerken vanuit een gemeenschappelijke visie en ambitie op toekomstige kwaliteitsvolle gezondheidszorg.

Via acht hefboomprogramma's bieden we nieuwe kansen voor innovatief ondernemerschap en sterke zorg.

- Topmedisch-wetenschappelijk onderzoek in het Limburg Clinical Research Program
- Biotechnologie met focus op immunologische ziekten
- ICT in de zorg
- Ouderenzorg innovatie: proeftuin Careville Limburg
- Assistentie technologie
- Zorglogistiek
- Innovatieve zorgmodellen
- Zorgtoerisme en zorginfrastructuur

Innovatiecentra/kennisinstellingen

Construction Academy (in oprichting)

De Confederatie Bouw Limburg plant op het Wetenschapspark te Diepenbeek de realisatie van de Construction Academy in samenwerking met de U-Hasselt en de PXL.

De Construction Academy zal een expertise- en opleidingscentrum worden dat de transformatie en versterking van de bouwsector naar een sterke milieu-energie-bouwcluster zal ondersteunen:

- via praktijkgerichte opleidingen de interface vormen tussen onderzoek en academische kennis enerzijds en concrete toepassingen en bouwtechnieken anderzijds
- opleidingsaanbod wordt hoofdzakelijk gericht op innovatieve bouwtechnieken en nieuwe technologieën inzake duurzaam en energie-efficiënt bouwen.

Incubatoren

Corda Incubator

In 2014 werd de Corda Incubator gestart in samenwerking met onder meer het Strategisch Onderzoekscentrum iMinds.

- iMinds is een onafhankelijke onderzoekinstelling, in opdracht van de Vlaamse overheid. Het iMinds-team biedt bedrijven en organisaties actieve ondersteuning bij onderzoek en ontwikkeling en rond onderzoeksprojecten.
- Het iMinds iStart-traject biedt ondersteuning aan ICT-starters. Tijdens het traject ligt de focus op de verdere ontwikkeling en commercialisering van technologie en resultaten van onderzoeksprojecten.

Meer info:
www.iminds.be

Incubatoren

Corda Campus

Corda Campus Hasselt faciliteert technologie- en servicebedrijven in het accelereren van hun groeiproces.

Corda Campus biedt bedrijven op de site toegang tot:

- sleutelactoren van de Limburgse en Vlaamse economie
- relevante netwerken
- vastgoedoplossingen op maat
- efficiënte dienstverlening.

Meer info:
www.cordacampus.com

Incubatoren

Mode Incubator (in oprichting)

Met de oprichting van de Mode Incubator willen we in Limburg een (internationaal) uitgebreid en professioneel netwerk creëren gericht op mode en accessoires waarbij jong talent, bedrijven, investeerders en ontwerpers aan elkaar worden gelinkt.

De Mode Incubator zal professionele ondersteuning bieden aan startende ontwerpers en ondernemers.

- Ateliers voor startende ondernemers
- Professioneel machinepark voor de ontwikkeling van nieuwe producten met businesspotentieel
- Opleidingen, professionele workshops en lezingen
- Inrichten van pop-upwinkels, showrooms en tentoonstellingen
- (Materialen)Bibliotheek

Incubatoren

Drone Valley (in oprichting)

Drone Valley zal opgericht worden op Brustem Industriepark, een bedrijventerrein gelegen op een gedeelte van de voormalige militaire luchthaven.

Bij pcfruit worden monitoring- en sensortechnieken correct afgesteld voor de fruitteelt. Door deze sensoren te monteren op drones kunnen verschillende teelten tegelijk bemonsterd worden door verschillende types van sensoren. Beide projecten (Drone Valley en pcfruit) richten zich op innovatieve hoogtechnologische toepassingen en er kunnen cross-sectorale synergieën gecreëerd worden.

Incubatoren

nv Wetenschapspark

nv Wetenschapspark Limburg beoogt het stimuleren van de groeikansen van hightech- en newtechbedrijven in Limburg door aangepaste vestigingsmogelijkheden in een aangename, groene omgeving in de onmiddellijke nabijheid van de universiteit en hogescholen op de campus te Diepenbeek.

- Het technologisch potentieel dat in Limburg voor handen is, kan zo als motor fungeren voor het aantrekken van innovatieve bedrijven en een belangrijke bijdrage leveren aan de regionale economische ontwikkeling.
- De stimulering van de interactie tussen gevestigde bedrijven en betrokken instellingen voor toegepast onderzoek leidt, naast concrete co-ontwikkelingen, ook tot effectieve spin-offs en synergieën.

Meer info:
www.wetenschapsparklimburg.be

Incubatoren

Bioville

Bioville in Diepenbeek biedt een brede dienstverlening en specifieke infrastructuur aan spin-offs, jonge en andere bedrijven uit de lifesciences- en medische technologiesector. Dankzij de opbouw van het incubatorgebouw kunnen zowel “early stage”-bedrijven als “later stage”-bedrijven er zich vestigen.

- Biotechondernemingen voorzien van kantoorruimtes, state-of-the-artlaboratoria en productieruimtes op maat.
- Uitgebreid dienstenpakket inclusief administratieve ondersteuning
- Flexibele financieringsmodaliteiten
- De aanwezigheid van een onderzoeksgroep van het Strategisch Onderzoekscentrum VIB binnen de UHasselt biedt voor de lifesciencesbedrijven in Bioville bijkomende opportuniteiten.

Meer info:
www.bioville.be

Incubatoren

C-mine Crib

C-Mine Crib in Genk is een dienstencentrum dat startende en jonge creatieve bedrijven ondersteunt bij hun start en doorgroei.

- 3 bouwstenen:
  - polyvalente infrastructuur
  - gespecialiseerde begeleiding en coaching
  - inspirerende activiteiten.
- C-Mine Crib huisvest ook onderzoeksgroepen en organisaties die creatief ondernemerschap ondersteunen.

Meer info:
www.c-mine.be

Incubatoren

IncubaThor Wetenschapspark

Om starters van nieuwe initiatieven inzake slimme energie te huisvesten werd op de site Thorpark in Waterschei de IncubaThor gebouwd als energie-incubator.

- Samenwerking van KU Leuven, LRM en stad Genk.
- De IncubaThor vormt een dienstencentrum, met centraal ontvangst- en vergaderfaciliteiten.

Meer info:
www.thorpark.be

Incubatoren

Greenville

Greenville is de nieuwe cleantech incubator gevestigd in het vroegere hoofdgebouw van de Kempische Steenkoolmijnen in Houthalen.

- All-indienstencentrum voor groene bedrijven: kantoorruimte, vergader- en seminarieruimte, centraal secretariaat, bedrijfsrestaurant, ...
- Cleantech bezoekerscentrum
- Ontwikkeling van nieuwe materialen, recyclage en nieuwe landbouwtechnieken

Meer info:
www.greenville.be

Onderzoekscentra

Flanders' Make

Flanders' Make is het Strategisch Onderzoekscentrum voor de Maakindustrie.

In Flanders' Make bundelen Flanders' Drive, Flanders Mechatronics Technology Centre (FMTTC) en laboratoria van de 5 Vlaamse universiteiten hun krachten om samen met hoogtechnologisch bedrijven aan pre concurrentieel onderzoek en innovatie te doen om zo de maakindustrie te verankeren.

- Flanders' Make zet in op product- en procesinnovatie, gestuurd vanuit de uitdagingen en de noden van de industrie.
- Bedoeling is om de onderzoeksresultaten toepasbaar te maken in de brede maakindustrie.
- Via internationale innovatiesamenwerking en deelname aan Europees onderzoek biedt Flanders' Make de bedrijven zichtbaarheid in een breed internationaal netwerk en toegang tot kennis die in het buitenland beschikbaar is.

Meer info:
www.flandersmake.be

Onderzoekscentra

pcfruit

Proefcentrum Fruitteelt (pcfruit) is een onderzoekinstelling, kennisinfrastructuur en voorlichtingsdienst voor de Limburgse fruitteelt.

- Toegepast wetenschappelijk en demonstratief onderzoek
- Diverse onderzoeksprojecten
- Proeftuinen
  - Proeftuin pit- en steenfruit
  - Proeftuin aardbei en houtig kleinfruit
- Kennisdeling met fruittelers
  - Individuele voorlichting en advisering
  - Groepsvoorlichting

Meer info:
www.pcfruit.be

Onderzoekscentra

Ecotron Terhills NPHK (in oprichting)

In het internationale Veldstudiecentrum (Field Research Centre) van UHasselt zullen wetenschappers de gezondheid van onze natuur meten en beter leren begrijpen. Het meest opvallende onderdeel zullen de “Ecotrons” zijn. Dit zijn een reeks koepels waaronder allerhande experimenten kunnen uitgevoerd worden, onder andere de invloed van de wijziging van ons klimaat op de plantengroei kan zo onderzocht worden.

Meer info:
www.uhasselt.be
www.terhills.be

Onderzoekscentra

Energyville

Energyville, gelegen in het Thor-wetenschapspark op het voormalige mijnterrein van Genk-Waterschei, is een onderzoekscentrum voor slimme energievormen met de focus op smart energy en smart grids. Energyville is een Europees erkend onderzoeksinstituut met als partners de KU Leuven en de Strategische Onderzoekscentra VITO en IMEC.

- Energyville levert expertise aan industrie en steden op het vlak van energie-efficiënte gebouwen en intelligente energiesystemen - zoals smart grids en geavanceerde warmtenetten.
- Energyville streeft ernaar om bij de top vijf van Europa te horen op het vlak van innovatief energieonderzoek.
- In nauwe samenwerking met lokale, regionale en internationale partners, verzamelt Energyville onderzoek, ontwikkeling, training en innovatieve industriële activiteiten onder één naam.

Meer info:
www.energyville.be

Universiteiten/hogescholen

UHasselt

De Universiteit Hasselt, afgekort UHasselt, is een jonge universiteit, die op relatief korte tijd exponentieel is gegroeid tot een bloeiend centrum van onderwijs, onderzoek en dienstverlening aan de regio.

- Internationale samenwerking
  - Transnationale Universiteit Limburg: uniek samenwerkingsverband tussen de Universiteit Hasselt en Maastricht University
- Associatie Universiteit Hogescholen Limburg
  - UHasselt en Hogeschool PXL vormen samen AUHL
- 6 faculteiten
- 2 campussen: Hasselt en Diepenbeek
- Innovatief en internationaal
  - Vernieuwend onderwijs
  - Expertise delen met de maatschappij: knooppunt in het innovatieweb
  - 7 onderzoeksinstituten vormen de ruggengraat van het innovatieve onderzoek en van de contacten met het bedrijfsleven.
  - Sterk internationaliseringsbeleid

Meer info:
www.uhasselt.be

Universiteiten/hogescholen

UC Leuven Limburg

University College Leuven Limburg is de fusie van 3 hogescholen: KHLIM, KHLeuven en Groep T.

- UC Leuven Limburg clustert zijn aanbod van opleidingen in 3 groepen:
  - Management en technologie
  - Lerarenopleiding
  - Gezondheid en welzijn.
- UC Leuven Limburg biedt zowel reguliere opleidingstrajecten als flexibele oplossingen voor wie bijvoorbeeld werken en studeren wil combineren.
- De fusiehogeschool heeft 11 campussen in Vlaams-Brabant en Limburg. De 5 Limburgse campussen liggen in Hasselt, Diepenbeek en Genk.

Meer info:
www.ucll.be

Universiteiten/hogescholen

PXL

PXL is een hogeschool die in een dynamisch netwerk ondernemende, geëngageerde, creatieve professionals en kunstenaars opleidt.

- Ondernemende en netwerkende hogeschool met grote verwevenheid en verbondenheid met het bedrijfsleven.
- Sterke praktijkintegratie en een interdisciplinair en grensdoorbrekend onderzoeksklimaat.
- 9 departementen op twee campussen met professionele bachelors, masters, banaba's, specifieke lerarenopleiding en postgraduatoren.

Meer info:
www.pxl.be

Community formation

**i-green
(in oprichting)**

i-green heeft:

- als missie op korte termijn, duurzame arbeid en direct positieve effecten te genereren door investeringen in groen in de meest ruime zin
- als visie op lange termijn, bij te dragen tot een verhoogd welzijn in de Limburgse regio door een optimaal uitgebouwd netwerk van groene infrastructuur.

Via community formation zal i-green uitgroeien tot een expertisenetwerk betreffende groene infrastructuur waarbij wordt ingezet op innovatie en investeringen in de groene sector vanuit 4 speerpunten: urbaan groen, open ruimte, natuur en fiber.

Community formation

**Cosmopolitan Culture
Park / OpUnDi
(in oprichting)**

Tegen 2017 opent Koen Vanmechelen, in samenwerking met de stad Genk en de provincie Limburg, zijn intellectuele dierenpark Cosmopolitan Culture Park (CC-Park) op de terreinen van de voormalige zoo in Zwartberg.

Het ambitieuze project van Open University of Diversity (OpUnDi) zal Limburg nog meer op de wereldkaart zetten. Het nieuwe hoofdkwartier voor de staf, het atelier, de dieren en de vier internationale stichtingen van Koen Vanmechelen (Cosmopolitan Chicken Project, CosmoGolem, Walking Egg en Combat-Gone West) komt op de voormalige terreinen van de zoo van Zwartberg in Genk. OpUnDi Genk en CC-Park zullen een artistiek, educatief en toeristisch aanbod op de site ontwikkelen.

Evolutie van de totale bevolking, de twintigers en de jonge gezinnen [2000-2014]
Gemeenten Limburg en de centrumsteden

	20-29 jaar			30-39 jaar + 0-9 jaar			totaal inwoners		
	2000	2014	evolutie (%)	2000	2014	evolutie (%)	2000	2014	evolutie (%)
Alken	1 430	1 238	-13,4	3 248	2 468	-24,0	10 900	11 398	4,6
As	941	900	-4,4	2 151	1 950	-9,3	7 213	8 020	11,2
Beringen	5 446	5 299	-2,7	11 127	11 693	5,1	39 261	44 262	12,7
Bilzen	4 111	3 811	-7,3	8 395	7 436	-11,4	29 335	31 460	7,2
Bocholt	1 436	1 620	12,8	3 562	2 821	-20,8	11 887	12 850	8,1
Borgloon	1 276	1 099	-13,9	2 619	2 327	-11,1	10 116	10 561	4,4
Bree	1 880	1 907	1,4	3 704	3 604	-2,7	14 001	15 547	11,0
Diepenbeek	2 440	2 169	-11,1	4 930	4 332	-12,1	17 173	18 666	8,7
Dilsen-Stokkem	2 408	2 315	-3,9	5 183	4 740	-8,5	18 187	20 028	10,1
Genk	9 037	8 341	-7,7	17 539	15 510	-11,6	62 842	65 399	4,1
Gingelom	839	797	-5,0	2 083	2 125	2,0	7 600	8 291	9,1
Halen	1 032	1 015	-1,6	2 185	2 314	5,9	8 216	9 480	15,4
Ham	1 274	1 179	-7,5	2 471	2 758	11,6	9 326	10 574	13,4
Hamont-Achel	1 613	1 608	-0,3	3 788	2 941	-22,4	13 585	14 265	5,0
Hasselt	9 301	9 503	2,2	16 929	17 836	5,4	68 058	75 991	11,7
Hechtel-Eksel	1 308	1 618	23,7	3 401	2 810	-17,4	11 149	12 166	9,1
Heers	783	700	-10,6	1 749	1 697	-3,0	6 575	7 160	8,9
Herk-de-Stad	1 537	1 345	-12,5	3 241	2 981	-8,0	11 615	12 390	6,7
Herstappe							85	85	0,0
Heusden-Zolder	4 429	4 135	-6,6	8 261	8 017	-3,0	30 105	32 381	7,6
Hoeselt	1 275	1 084	-15,0	2 510	2 291	-8,7	9 133	9 627	5,4
Houthalen-Helchteren	4 143	4 049	-2,3	8 510	7 688	-9,7	29 215	30 623	4,8
Kinrooi	1 469	1 465	-0,3	3 576	2 541	-28,9	11 749	12 373	5,3
Kortesseem	1 093	981	-10,2	2 178	1 978	-9,2	8 010	8 393	4,8
Lanaken	2 919	3 069	5,1	6 325	5 231	-17,3	23 500	25 783	9,7
Leopoldsburg	1 814	1 949	7,4	3 682	3 706	0,7	13 796	15 210	10,2
Lommel	4 061	3 997	-1,6	8 751	7 377	-15,7	30 433	33 744	10,9
Lummen	1 671	1 596	-4,5	3 809	3 431	-9,9	13 501	14 529	7,6
Maaseik	2 945	2 944	0,0	6 347	5 628	-11,3	22 852	24 969	9,3
Maasmechelen	5 079	4 741	-6,7	9 813	9 106	-7,2	35 430	37 429	5,6
Meeuwen-Gruitrode	1 692	1 573	-7,0	3 738	3 087	-17,4	12 513	13 008	4,0
Neerpelt	1 938	2 088	7,7	4 213	3 508	-16,7	15 378	16 844	9,5
Nieuwerkerken	899	699	-22,2	1 750	1 587	-9,3	6 483	6 748	4,1
Opglabbeek	1 367	1 220	-10,8	2 909	2 575	-11,5	9 131	10 194	11,6
Overpelt	1 604	1 857	15,8	3 495	3 400	-2,7	12 533	14 686	17,2
Peer	2 021	2 043	1,1	4 654	3 762	-19,2	15 251	16 185	6,1
Riemst	2 161	1 859	-14,0	4 047	3 747	-7,4	15 617	16 478	5,5
Sint-Truiden	4 554	4 481	-1,6	9 318	8 647	-7,2	37 147	39 840	7,2
Tessenderlo	2 198	1 941	-11,7	4 536	4 414	-2,7	15 819	18 205	15,1
Tongeren	3 644	3 337	-8,4	7 540	6 675	-11,5	29 723	30 655	3,1
Voeren	444	518	16,7	1 250	787	-37,0	4 315	4 120	-4,5
Wellen	854	745	-12,8	1 907	1 819	-4,6	6 725	7 415	10,3
Zonhoven	2 511	2 461	-2,0	5 535	5 100	-7,9	18 940	21 139	11,6
Zutendaal	911	839	-7,9	1 870	1 474	-21,2	6 755	7 109	5,2
Provincie Limburg	105 788	102 135	-3,5	218 829	199 919	-8,6	791 178	856 280	8,2
Aalst	9 647	9 726	0,8	19 742	20 066	1,6	76 313	83 347	9,2
Antwerpen	57 793	73 014	26,3	115 730	146 237	26,4	446 525	510 610	14,4
Brugge	15 151	13 914	-8,2	29 032	24 490	-15,6	116 246	117 377	1,0
Gent	32 716	40 548	23,9	59 172	69 081	16,7	224 180	251 133	12,0
Kortrijk	9 540	9 587	0,5	18 934	17 139	-9,5	74 790	75 128	0,5
Leuven	15 603	19 332	23,9	24 137	26 324	9,1	88 014	98 292	11,7
Mechelen	9 657	11 114	15,1	20 584	22 592	9,8	75 438	83 194	10,3
Oostende	7 538	7 629	1,2	14 867	13 219	-11,1	67 279	70 274	4,5
Roeselare	7 126	7 579	6,4	14 370	14 167	-1,4	54 199	59 714	10,2
Sint-Niklaas	8 945	9 214	3,0	17 391	18 047	3,8	68 290	73 716	7,9
Turnhout	5 215	5 495	5,4	10 115	9 897	-2,2	38 596	42 281	9,5

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - Dienst Demografie
Verwerking: provincie Limburg - Directie Mens - Steunpunt Sociale Planning

Piet Stockmans, Witte stad - detail

Colofon

Een uitgave van

Herman Reynders, gouverneur

Eindredactie

Ronald Hoebers

Tekst

Ronald Hoebers, Michel Carlier, Caroline Lambrechts

Grafisch ontwerp

Dion Boodts – Grafische Productie,
Informatie en Communicatie, provincie Limburg

Illustraties

Kaart - Jan Beulen

Fotografie - Robin Reynders

Beelden - Piet Stockmans

Druk

Lannoo - Tielt

Papier

Lessebo Design Smooth 1.2, 130 gr.

Lettertypes

Le Monde Livre, Le Monde Sans (Jean Francois Porchez)

Oplage

500 ex.

D/2014/5857/110

LIMBURG

In deze publicatie geef ik forum aan dertien gastauteurs. Zij schrijven elk vanuit hun vakgebied of specifieke discipline een tekst over de idee 'Stad Limburg'. Het zijn telkens persoonlijke werkstukken, gevoed door eigen inspiratie en gepakt binnen een zelfgekozen vorm. De bijdragen hebben niet de ambitie om een blauwdruk te zijn van wat de Stad Limburg is of kan betekenen. Integendeel, wel bieden zij een horizont aan waarop verder kan gebouwd of gedacht worden. Minstens voeden zij de discussie en geven zo zuurstof aan het debat. Een debat dat wij de volgende maanden en jaren zullen moeten voeren. De stad heeft immers de toekomst en wij willen met onze regio die wissel op de toekomst niet missen. Toch?

Gastauteurs (*)

Hanna Simons: stafmedewerker voor de stad Genk – C-mine

Koen Vanmechelen: conceptueel kunstenaar

Noël Slangen: opiniemaker en ondernemer

Paul Coomans: directeur netbeheer Infrac

Geert Wets: gewoon hoogleraar School voor
Mobiliteitswetenschappen UHasselt, directeur Instituut voor
Mobiliteit

Willy Miermans: praktijk-assistent School voor
Mobiliteitswetenschappen UHasselt

Kristien Lefeber: directeur Ruimtelijke Ordening provincie Limburg

Johan van de Broek: directeur Milieu en Natuur provincie Limburg

Patrick Boucneau: afdelingschef Milieu en Natuur provincie
Limburg

David Michiels: bestuurssecretaris Milieu en Natuur
provincie Limburg

Jean Manca: gewoon hoogleraar Instituut voor Materiaalonderzoek
UHasselt

Gideon Boie: architectuurcriticus BAVO

Bert Vanhoben: directeur Limburg Agentschap voor Natuur en Bos

Peter Bongaerts: architect-stedenbouwkundige, geaffilieerd
hoogleraar Architectuur en Kunst UHasselt

Kenneth Ramaekers: directeur – curator Modemuseum Hasselt

(*) allen ten persoonlijke titel.

Wie de eerste uitgave "De Stad Limburg" nog wil nalezen kan dat op
<http://www.limburg.be/producten#24578>

Daar vindt u tevens ook deze tweede publicatie.

